

บทที่ 3

องค์ประกอบทางกายภาพ สังคม และกิจกรรมของพื้นที่ศึกษา

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างควรมีความสอดคล้องกับรูปแบบ และเอกลักษณ์ที่เป็นอยู่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของพื้นที่ และของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณเมืองที่มีคุณค่าสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างเช่นเกาะรัตนโกสินทร์ การศึกษาในเบื้องต้นจึงควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของพื้นที่เพื่อค้นหารูปแบบ และเอกลักษณ์ของพื้นที่ในด้านต่างๆทั้งทางกายภาพ สังคม และกิจกรรม

ข้อมูลที่ทำการศึกษาในบทนี้จะเป็นการศึกษาองค์ประกอบทางด้านกายภาพ องค์ประกอบทางด้านสังคม และกิจกรรมของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างโดยทั่วไป เช่น สภาพที่ตั้ง ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคาร การเข้าถึงของพื้นที่ ลักษณะการสัญจร ระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการของพื้นที่ศึกษา ที่จะทำให้สามารถสรุปได้ถึงลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และความเชื่อมโยงขององค์ประกอบในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพาณิชยกรรมของพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

3.1) ลักษณะทางกายภาพ

3.1.1) สภาพที่ตั้ง

3.1.1.1) ที่ตั้ง

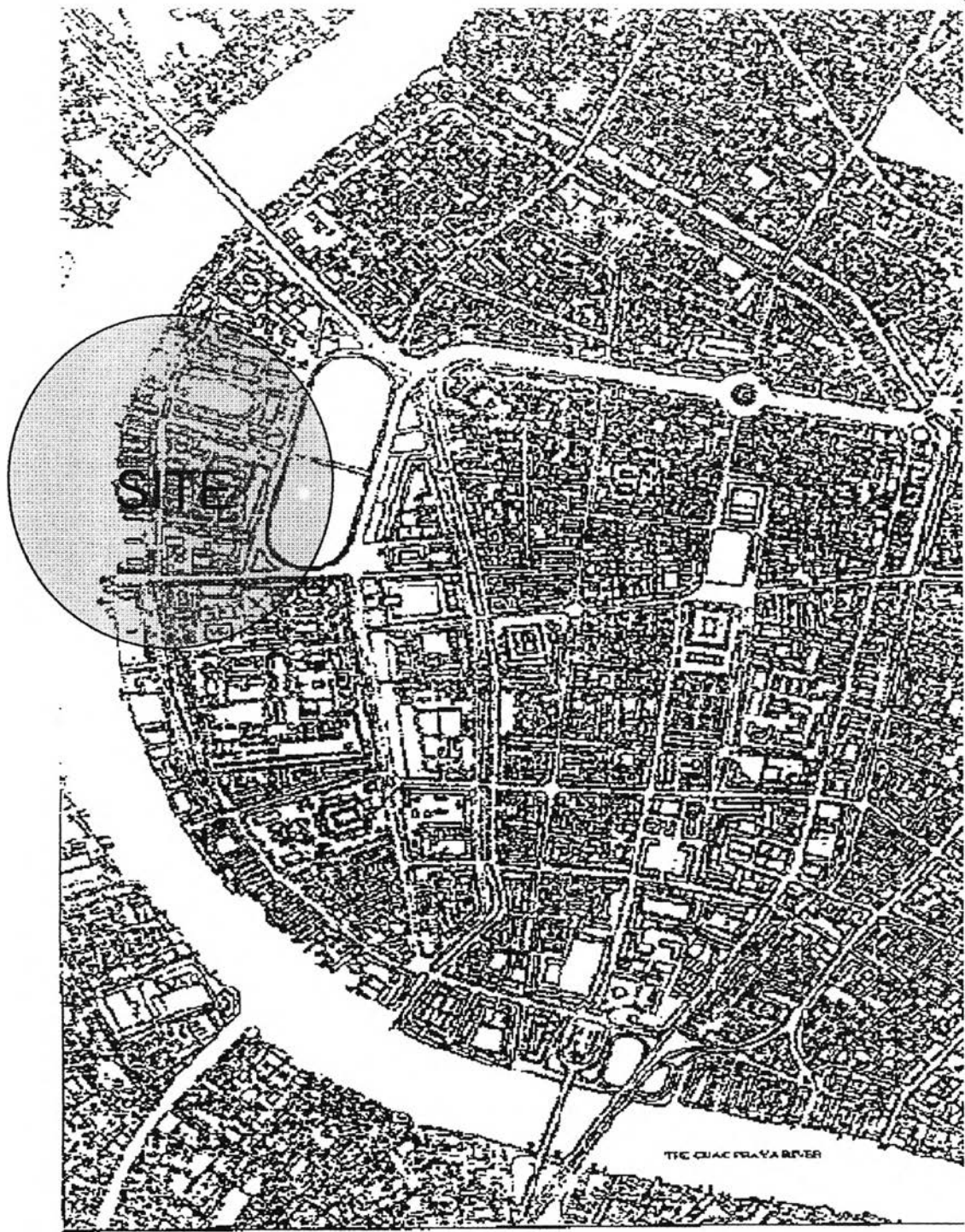
ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ในแขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร พื้นที่ถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและถนนสามสาย คือ ถนนพระจันทร์ ถนนมหาธาตุ และถนนหน้าพระลาน โดยพื้นที่มีความยาวประมาณ 590 เมตร และมีความกว้างนับตั้งแต่บริเวณขอบแม่น้ำเจ้าพระยาจรดพื้นที่ถนนด้านหลังประมาณ 80 เมตร (แผนผังที่ 3.1 ที่ตั้งของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างในเกาะรัตนโกสินทร์)

3.1.1.2) อาณาเขต

ทิศเหนือจรด	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
ทิศตะวันออกจรด	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ
ทิศใต้จรด	ราชนาวิสิมโสร และพระบรมมหาราชวัง
ทิศตะวันตกจรด	แม่น้ำเจ้าพระยา

3.1.2) ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์

กรุงเทพมหานครเมื่อแรกก่อตั้งเป็นราชธานี ในสมัยของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางในการปกครอง เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในด้านต่างๆ และเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงโปรดเกล้าให้มีการสร้างกำแพงเมือง และป้อมปราการขึ้น 2 แห่งคือ ป้อมพระจันทร์และป้อมพระอาทิตย์ เพื่อเป็นการป้องกันเมืองจากศัตรูที่มาจากทางแม่น้ำเจ้าพระยา โดยนอกเหนือจากใช้เพื่อประโยชน์ในการป้องกันประเทศยามมีสงครามแล้ว ในบริเวณป้อมพระ

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : ที่ตั้งของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ในเกาะรัตนโกสินทร์

สัญลักษณ์ : พื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิณ ตันวัฒนประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.1

ที่มาข้อมูล : กองผังเมือง กรุงเทพมหานคร

จันทร์ยังใช้เพื่อป้องกันพื้นที่วังหน้า (พื้นที่บริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน) ในบริเวณด้านในของกำแพงเมืองจะเป็นพื้นที่ถนนซึ่งใช้สำหรับเวลาที่มีพิธีการ และพระราชพิธีที่สำคัญต่างๆ โดยพื้นที่ที่ถัดจากถนนออกมาเป็นที่ตั้งของวัดเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีชื่อว่า วัดสลัก (หรือวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ในปัจจุบัน) ในเวลานั้นบริเวณที่เคยเป็นป้อมพระจันทร์มาก่อน ถูกเรียกใหม่ว่า ท่าพระจันทร์ ซึ่งใช้เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่าง ฝั่งเมืองเก่ากับพื้นที่เมืองหลวงใหม่ คือฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนครนั่นเอง

กำแพงเมืองและป้อมพระจันทร์ถูกทำลายลงในรัชสมัยของ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเนื่องมาจากการที่ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการป้องกันประเทศอีกต่อไป ซึ่งมีผลทำให้เกิดพื้นที่เปิดโล่งสำหรับประชาชนในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณพื้นที่นี้ วัดสลักได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ในช่วงเวลานี้เช่นกัน มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกรุงเทพมหานครมีการเจริญเติบโตขึ้น ทำให้ถนนริมรั้วกำแพงเมืองเดิมแคบเกินไป จึงได้มีการพระราชดำริในการสร้างถนนราชดำเนินขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการประกอบพระราชพิธีต่างๆขึ้นแทน โดยถนนเส้นเก่าถูกเปลี่ยนชื่อเป็นถนนมหาธาตุที่ด้านหนึ่งต่อเชื่อมกับถนนพระจันทร์ ซึ่งถนนพระจันทร์จะนำไปสู่พื้นที่ท่าเรือท่าพระจันทร์ และอีกปลายด้านหนึ่งของถนนมหาธาตุต่อเชื่อมกับถนนหน้าพระลาน ซึ่งนำไปสู่พื้นที่ท่าเรือท่าช้างวังหลวง ดังที่ปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

ภายในพื้นที่ตั้งแต่บริเวณท่าพระจันทร์ไปจนถึงท่าช้าง แต่เดิมในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เป็นที่ตั้งของทำนน้ำวัดมหาธาตุ ทำนน้ำของวังท่าพระ และท่าช้างของวังหลวง ถนนในบริเวณนั้นเริ่มก่อสร้างพัฒนาขึ้นจากเดิมในสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และ รัชกาลที่ 6 ได้มีการก่อสร้างตึกแถวริมถนน มีบางส่วนเป็นโรงตำรวจหลวงและเรือนพัก โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าให้สร้างโรงปูนซีเมนต์เพื่อใช้ในการก่อสร้างขึ้นอาคารตึกจึงเกิดขึ้นในสมัยนั้นเป็นจำนวนมาก ในระยะหลังมีการปรับปรุงซ่อมแซมด้านหน้าอาคารและพื้นที่ภายในของตัวอาคารเดิมเหล่านั้น และบางส่วนก็ได้ถูกรื้อถอนปลูกใหม่ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ปัจจุบันถึงแม้ว่าป้อมพระจันทร์และกำแพงเมืองที่อยู่ล้อมรอบจะถูกรื้อถอนไปแล้ว แต่ความสำคัญและคุณค่าของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ทำให้พื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างสมควรได้รับการพัฒนา โดยใช้สภาพเดิมเป็นสิ่งอ้างอิงได้ ทั้งทางด้านกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ และรูปแบบบทบาทหน้าที่ของพื้นที่ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบมาช้านาน (แผนผังที่ 3.2.1 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ. 2530 แผนผังที่ 3.2.2 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ. 2538 และแผนผังที่ 3.2.3 การเปลี่ยนแปลงลักษณะอาคาร และการใช้ที่ดิน ระหว่างปีพ.ศ. 2530 - 2538)

3.1.3) ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

3.1.3.1) การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม และเพื่อการพักอาศัย รวมกันประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ส่วนที่เหลือจะเป็นบริเวณที่เปิดโล่ง รวมทั้งเป็นบริเวณสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาบางส่วน โดยแบ่งออกเป็น

1) พื้นที่เพื่อการพักอาศัย ใช้พื้นที่ประมาณ 6.10 ไร่ โดยรูปแบบของที่พักอาศัยจะเป็นแฟลต ตึกแถวอาคารพาณิชย์ รวมถึงพื้นที่ชุมชนแออัด

2) พื้นที่เพื่อการพาณิชย์กรรม ใช้พื้นที่ประมาณ 6.88 ไร่ มีกิจกรรมการค้าบริการที่หลากหลายและมีพื้นที่ตลาดพระที่เป็นแหล่งใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ. 2530

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิณ ตันวิวัฒน์ประทีป รหัส 3970812425

ที่มาข้อมูล : กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม

แผนผังที่ 3.2.1

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ. 2538

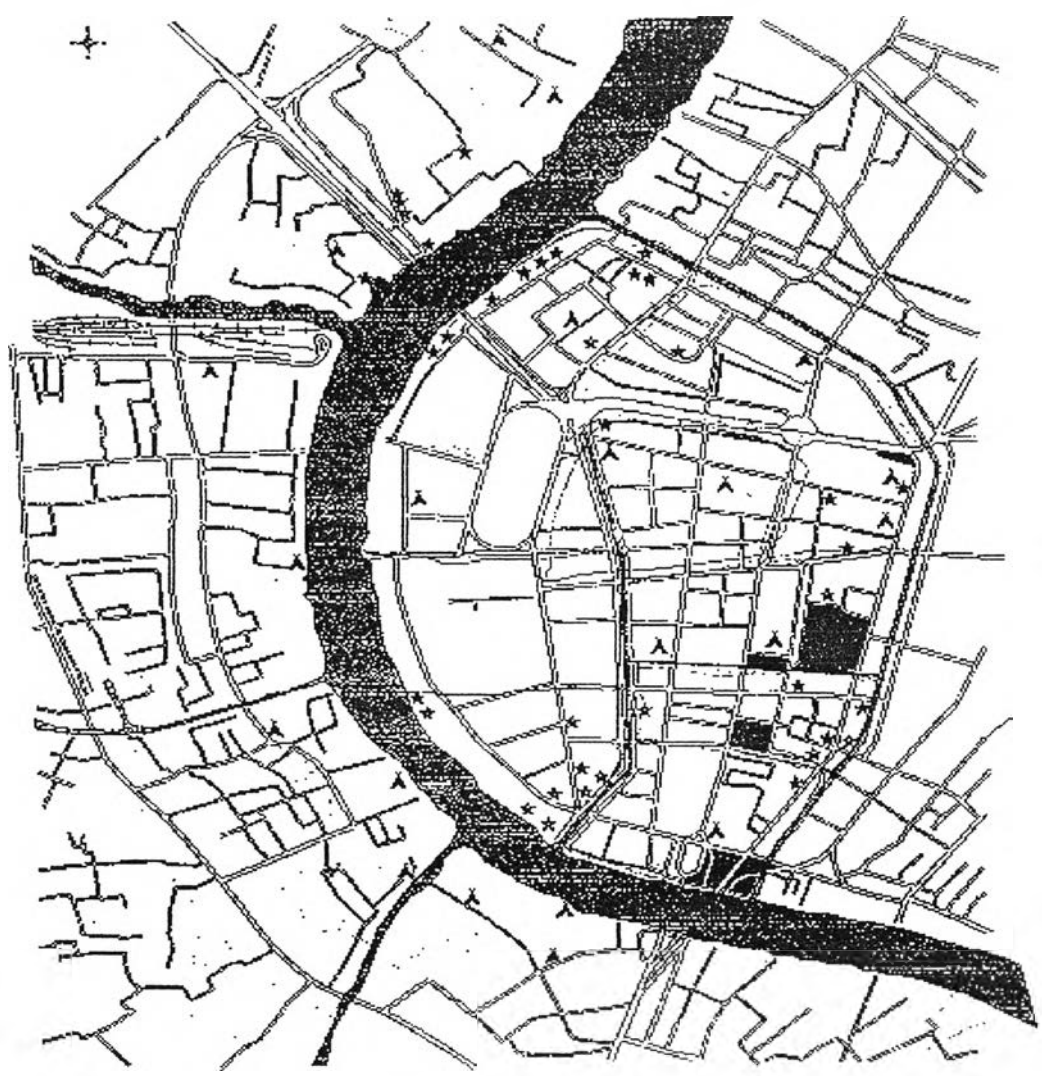

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิณ ตันวัฒนประทีป รหัส 3970812425

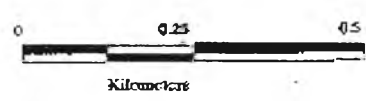
ที่มาข้อมูล : กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม

แผนผังที่ 3.2.2

แผนที่ การเปลี่ยนแปลงลักษณะอาคารและการใช้ที่ดิน
ระหว่างปีพ.ศ.2530-2538

- ★ อาคารที่มีทรเปลี่ยนแปลง
- พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : การเปลี่ยนแปลงลักษณะอาคาร และการใช้ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2538

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิณ ดินวัฒน์ประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.2.3

ที่มาข้อมูล : จากการแปลแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ

- 3) พื้นที่อุตสาหกรรม ใช้พื้นที่ประมาณ 0.17 ไร่ เป็นกิจกรรมที่มีอยู่น้อยมาก ประกอบไปด้วย ร้านซ่อมเครื่องยนต์ และอู่ซ่อมรถสามล้อ
- 4) พื้นที่เปิดโล่ง ใช้พื้นที่ประมาณ 6.46 ไร่ โดยแทรกอยู่ตามพื้นที่พักอาศัย และริมฝั่งแม่น้ำ
- 5) พื้นที่สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ใช้พื้นที่ประมาณ 2.67 ไร่ เช่น ถนน บ่อมด้ารวจ โทรศัพท์ สาธารณะ ที่ทิ้งขยะ ฯลฯ

ตารางที่ 3.1 แสดงพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัย	6.10	27.38
2. พาณิชยกรรม	6.88	30.88
3. อุตสาหกรรม	0.17	0.76
4. พื้นที่เปิดโล่ง ที่ว่าง	6.46	28.99
5. สาธารณูปโภค และพื้นที่จราจร	2.67	11.98
รวมทั้งสิ้น	22.28	100.00

ที่มา : วรรณศิลป์ พีรพันธ์ และขวัญสุรางค์ อติโพธิ์ , Inner City Neighborhood Development , 1992 .

3.1.3.2) กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน

ที่ดินประมาณ 80% เป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กระทรวงและทบวงกรมต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นส่วนราชการ ส่วนที่เหลือเป็นที่ดินของภาคเอกชน (แผนผังที่ 3.3 ผังกรรมสิทธิ์ที่ดินในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง) โดยมีราคาที่ดินประเมินในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างปัจจุบันประมาณ 50,000 - 100,000 บาทต่อตารางวา (ที่มา : กรมที่ดิน) ซึ่งมีขนาดการถือครองที่ดินดังตาราง

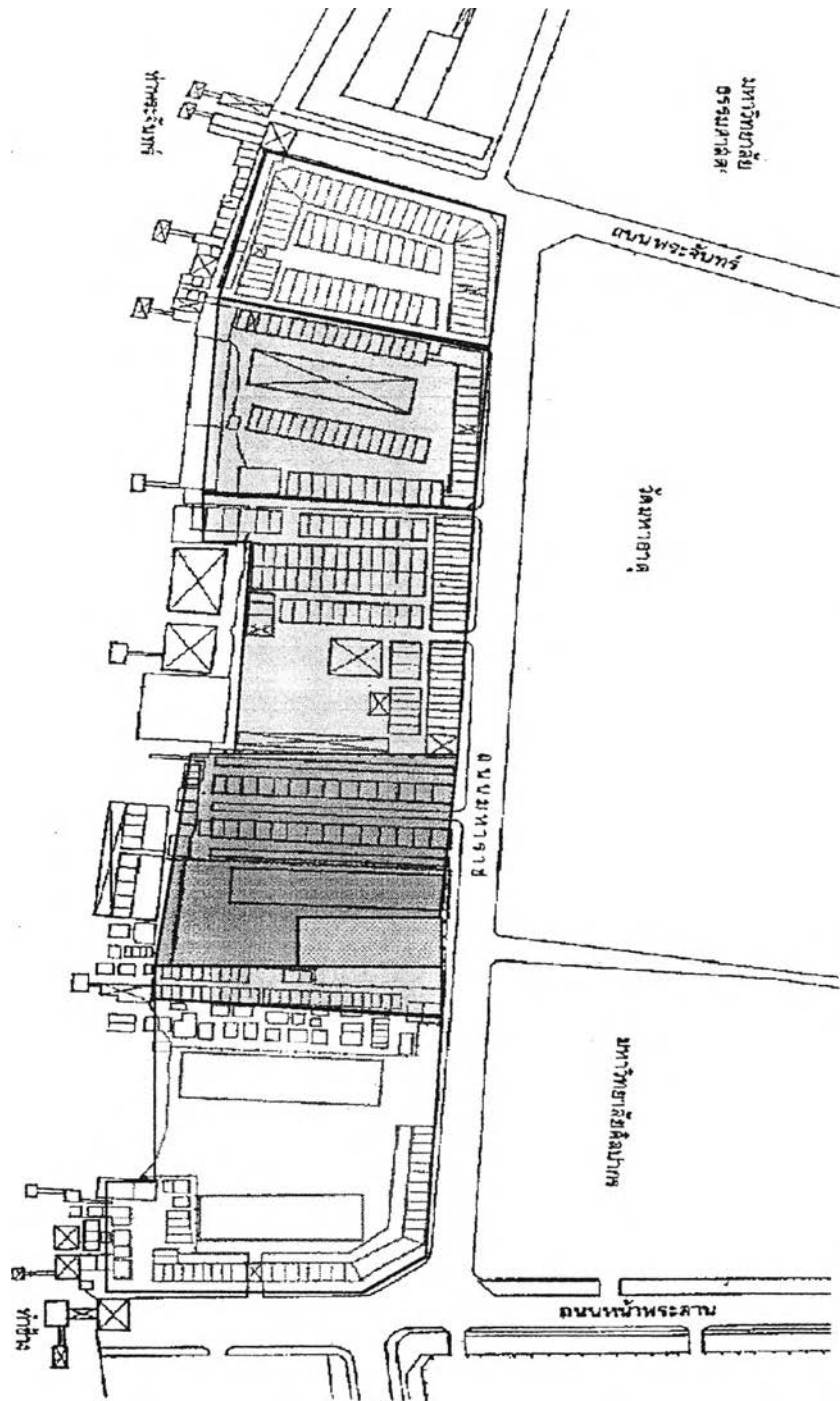
ตารางที่ 3.2 แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน และขนาดการถือครองในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

เจ้าของสิทธิ์การถือครองที่ดิน	ขนาดการถือครองที่ดิน (ไร่)	ร้อยละ
1. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	8.11	36.40
2. กระทรวงการคลัง และกระทรวงศึกษาธิการ	3.36	15.08
3. กระทรวงกลาโหม	3.57	16.02
4. สำนักพระราชวัง	0.8	3.59
5. มหาวิทยาลัยศิลปากร	0.65	2.92
6. ภาคเอกชน	4.92	22.08
7. ท่าเรือ และพื้นที่พาณิชยกรรมของท่าเรือ	0.87	3.90
รวมทั้งสิ้น	22.28	100.00

ที่มา : วรรณศิลป์ พีรพันธ์ และขวัญสุรางค์ อติโพธิ์ , Inner City Neighborhood Development , 1992 .

3.1.3.3) การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่โดยรอบที่เกี่ยวข้อง

การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และเป็นปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ ในการเป็นย่านพาณิชยกรรม การเป็นจุดเชื่อมต่อการสัญจร และการกำหนดรูปแบบในการพัฒนาต่อย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นอย่างมาก ซึ่งประกอบไปด้วย

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : ผังกรรมสิทธิ์ที่ดินในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

สัญลักษณ์ :

	ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์		กระทรวงกลาโหม
	กระทรวงการคลัง		สำนักพระราชวัง
	เอกชน		มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

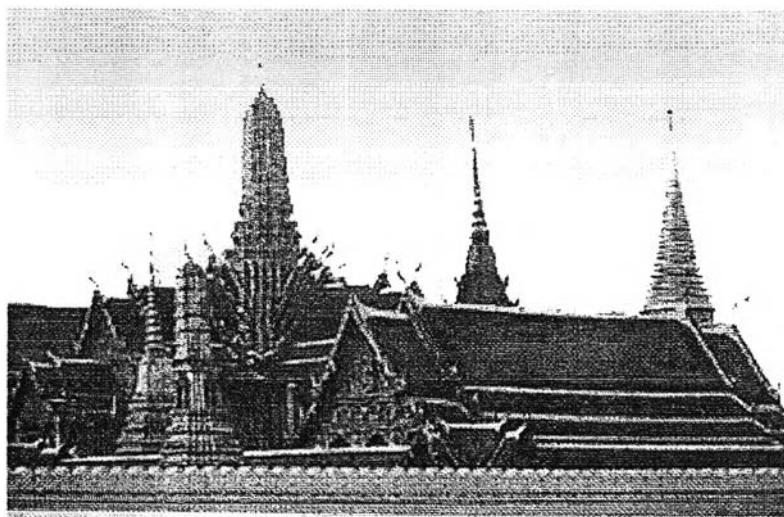
นาย นาวิณ ตันวัฒนประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.3

ที่มาข้อมูล : กองสำรวจและแผนที่ กรุงเทพมหานคร

1) พระบรมมหาราชวัง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงย้ายราชธานีมาจากกรุงธนบุรีมากรุงเทพมหานครเมื่อปีพ.ศ. 2325 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นใหม่ในบริเวณพระบรมมหาราชวัง เมื่อแรกสร้างประกอบด้วย 3 ส่วน คือพระมหาปราสาท พระราชมณเฑียรสถาน และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) มีเนื้อที่ 132 ไร่ ลักษณะแบบแผนการก่อสร้างคล้ายคลึงกับพระราชวังเก่าในสมัยอยุธยา (มีวัดพระศรีรัตนศาสดารามอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวังเหมือนกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา) โดยวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้ว ตั้งอยู่ตรงมุมตะวันออกเฉียงเหนือของพระบรมมหาราชวัง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร และใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีทางศาสนาที่สำคัญ ภายในพระอุโบสถและระเบียงรอบวัดมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม วัดพระศรีรัตนศาสดารามได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์มาตลอดทุกรัชกาล (ภาพประกอบที่ 3.1)

พระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์ โดยมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเพื่อเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากทุกปี โดยในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น 20,225,943 คน คิดเป็นผู้ที่มาเยี่ยมชมเยือนในเกาะรัตนโกสินทร์ทั้งสิ้น 1,684,821 คน (8.33% ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร) หรือคิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 4,616 คนต่อวัน (ที่มา : กองสถิติ ฝ่ายวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักจะมีพฤติกรรมในการซื้อสินค้าที่ระลึก พิล์มและอุปกรณ์การถ่ายภาพ รวมทั้งรับประทานอาหารกลางวัน ที่บริเวณริมถนนหน้าพระลาน และที่บริเวณท่าเรือท่าช้าง (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541)

ภาพประกอบที่ 3.1 พระบรมมหาราชวังในปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์

2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเขตพระราชฐานวังหน้า ติดกับย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง โดยมีทางเข้า - ออกทางด้านถนนพระจันทร์ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มนักศึกษา อาจารย์ และข้าราชการ ที่เป็นกลุ่มประชาชนที่ใช้บริการจากย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างอยู่เป็นประจำ (ภาพประกอบที่ 3.2) โดยมีจำนวนนักศึกษาในภาคกลางวันทั้งระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาที่ศึกษาอยู่เป็นจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 12,549 คน (ที่มา : ฝ่ายสารสนเทศ กองทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) และจำนวนอาจารย์ ข้าราชการ และลูกจ้างที่ทำงานในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เฉพาะที่ท่าพระจันทร์นี้เป็นจำนวน

รวมทั้งสิ้น 1,949 คน (ที่มา : งานทะเบียนประวัติ กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) มีพฤติกรรมคือ การเข้ามาเพื่อศึกษาและทำงานที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยใช้เวลาทั้งวัน ช่วงกลางวันและเย็นจะใช้บริการร้านอาหาร หรือ ร้านหนังสือ ที่บริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างอยู่เป็นประจำ (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปี พ.ศ.2541)

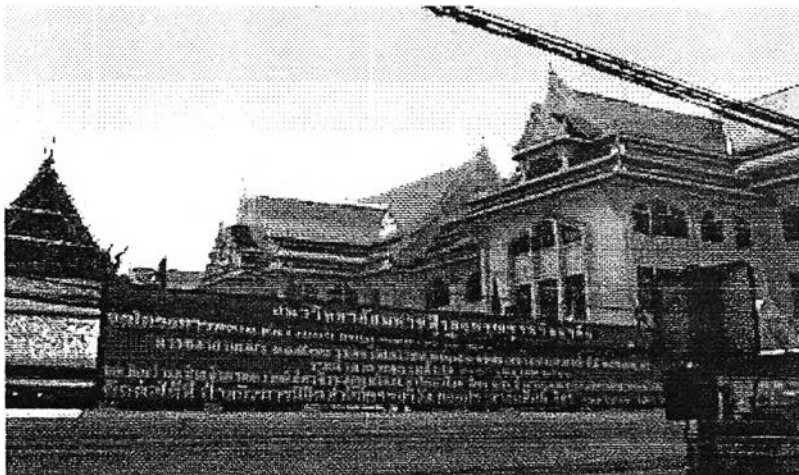
ภาพประกอบที่ 3.2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งนักศึกษา อาจารย์ และข้าราชการ มักใช้บริการบริเวณท่าพระจันทร์อยู่เป็นประจำ

3) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ มีที่ตั้งอยู่บริเวณตรงกันข้ามกับพระบรมมหาราชวัง ติดกับย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง โดยมีทางเข้า - ออกทางด้านถนนหน้าพระลาน และถนนมหาราช ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มนักศึกษา อาจารย์ และข้าราชการ ที่เป็นกลุ่มประชาชนที่ให้บริการจากย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างอยู่เป็นประจำ (ภาพประกอบที่ 3.3) โดยมีจำนวนนักศึกษาในภาคกลางวันทั้งปริญญาตรีและปริญญาโทที่ศึกษาอยู่เป็นจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 1,989 คน และจำนวนอาจารย์ ข้าราชการ และลูกจ้างที่ทำงานในมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเฉพาะที่วังท่าพระนี้เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 610 คน (ที่มา : กองแผนงานฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร) มีพฤติกรรมคือ การเข้ามาเพื่อศึกษาและทำงานที่มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้เวลาทั้งวัน ช่วงกลางวันและเย็นจะใช้บริการร้านอาหาร , ร้านหนังสือ ฯลฯ บริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างอยู่เป็นประจำ (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปี พ.ศ.2541)

ภาพประกอบที่ 3.3 มหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งนักศึกษา อาจารย์ และข้าราชการ จะใช้บริการบริเวณท่าช้างอยู่เป็นประจำ

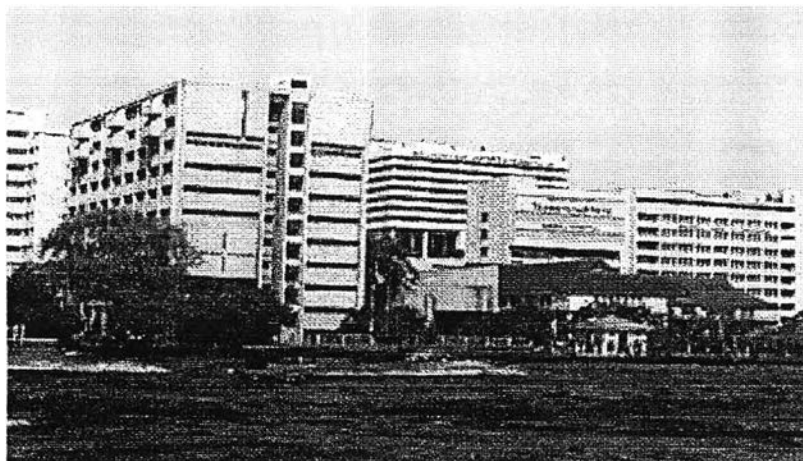
4) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เป็นวัดเก่าที่สร้างขึ้นตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีชื่อเดิมว่า วัดสลัก ในปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัยของพระสงฆ์ มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ภาพประกอบที่ 3.4) ในปัจจุบันมีจำนวนพระสงฆ์ที่เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีทั้งสิ้น 1,327 องค์ (ที่มา : กองทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) โดยที่วัดมหาธาตุฯ นี้จะเป็นการศึกษาระดับปี 3 - ปี 4 เท่านั้น โดยการศึกษาในปี 1 - ปี 2 จะต้องเดินทางไปศึกษาที่วัดศรีสุดาราม บางขุนนนท์ ทำให้เกิดการเดินทางโดยการไ้เรือข้ามฟากในการไปศึกษา ซึ่งมีพระสงฆ์ที่เดินทางไปศึกษาทั้งทางรถและทางเรือ เป็นจำนวนประมาณทั้งสิ้นมากกว่า 1,000 องค์ทุกวันในช่วงเวลาประมาณ 12.00น. และเดินทางกลับในช่วงเย็น (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541 และกองทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) รวมทั้งจะมีกลุ่มประชาชนที่เข้ามาฟังการบรรยายธรรมในวัดมหาธาตุฯ นี้ ซึ่งจะมีเป็นประจำทุกวันอาทิตย์และวันพระ เป็นจำนวนครั้งละไม่ต่ำกว่า 300 - 500 คนต่อวัน (ที่มา : สำนักธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้มักจะมีพฤติกรรมในการเดินชมและเลือกซื้อพระเครื่องและวัตถุมงคลที่บริเวณตลาดพระในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ภายหลังจากการบรรยายธรรม (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541)

ภาพประกอบที่ 3.4 วัดมหาธาตุที่เป็นมหาวิทยาลัยของพระสงฆ์

5) โรงพยาบาลศิริราช และมหาวิทยาลัยมหิดล โรงพยาบาลศิริราชตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2431 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งแรกทรงพระราชทานนามว่า " โรงศิริราชพยาบาล " แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่าโรงพยาบาลวังหลัง เมื่อแรกเริ่มมีเรือนพักผู้ป่วย 6 หลัง ทำการบำบัดรักษาโรคทั้งแผนโบราณและแผนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้ทรงหวังใ้ว่าแพทย์จะไม่เพียงพอ จึงได้โปรดเกล้าให้ตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้นที่โรงพยาบาลแห่งนี้ เปิดสอนตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2433 และพระราชทานนามว่า " ราชแพทยาลัย " (ภาพประกอบที่ 3.5) ปัจจุบันโรงพยาบาลศิริราชตั้งอยู่ฝั่งธนบุรี ใกล้สถานีรถไฟธนบุรี (สถานีรถไฟบางกอกน้อย) มีเนื้อที่ 73 ไร่ มีอาคาร 75 หลัง มีเตียงรับผู้ป่วยทั้งสิ้น 2,700 เตียง เป็นเตียงผู้ป่วยสามัญมากกว่า 2,000 เตียง บริการผู้ป่วยนอกโดยเฉลี่ยประมาณ 1,289,283 คนในปีพ.ศ. 2539 หรือประมาณ 3,532 คนต่อวัน และบริการผู้ป่วยในโดยเฉลี่ยประมาณ 60,892 คนในปีพ.ศ. 2539 หรือประมาณ 167 คนต่อวัน (ที่มา : งานเวชระเบียน โรง

พยาบาลศิริราช) โรงพยาบาลศิริราชมีจำนวนแพทย์และพยาบาลทั้งสิ้น 2,564 คน ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ทั้งสิ้น 5,987 คน (ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ และผู้ป่วยที่ใช้บริการโรงพยาบาลศิริราช ปี พ.ศ. 2533 - 2539) ในขณะที่มหาวิทยาลัยมหิดล มีจำนวนนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในปีพ.ศ. 2539 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 13,893 คน (ที่มา : กองแผนงาน มหาวิทยาลัยมหิดล) โดยประมาณมากกว่า 80% มีภูมิลำเนาอยู่ฝั่งพระนคร และประมาณ 32% ของผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ฝั่งพระนคร มีพฤติกรรมในการเดินทางมาโรงพยาบาลทางเรือข้ามฟากโดยเฉลี่ยตลอดทั้งวัน คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 5,745 คนต่อวัน (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ. 2541)

ภาพประกอบที่ 3.5 โรงพยาบาลศิริราชซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในพื้นที่ใกล้เคียงกับย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

6) สถานีรถไฟธนบุรี (สถานีรถไฟบางกอกน้อย) เป็นรูปแบบการขนส่งทางบกแบบหนึ่งในพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งมีความสัมพันธ์กับย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นอย่างมาก (ภาพประกอบที่ 3.6) อันเนื่องมาจากส่วนหนึ่งเป็นการขนส่งประชาชนจากชานเมืองที่อยู่อาศัยในฝั่งธนบุรี ให้เดินทางเข้ามายังแหล่งงานในฝั่งพระนครในช่วงเช้าและเดินทางกลับในช่วงเย็น ซึ่งประชาชนเหล่านั้นจะต้องเดินทางต่อด้วยทางเรือข้ามฟากในการเดินทางเข้ามายังฝั่งพระนคร และใช้ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นทางผ่านเป็นจำนวนมาก จากสถิติของสถานีรถไฟธนบุรีและการสำรวจภาคสนาม แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเช้าและช่วงเย็น (5.30น. - 8.30น. และ 16.00น. - 20.00น.) มีประชาชนที่เดินทางเข้า - ออกโดยรถไฟทั้งสิ้น 6,080 คน ในขณะที่ช่วงกลางวัน (8.30น. - 16.00น.) จะมีประชาชนที่เดินทางเข้า - ออกโดยรถไฟทั้งสิ้น 1,440 คน ซึ่งมีประชาชนจำนวนทั้งสิ้น 6,657 คนเดินทางผ่านท่าเรือท่ารถไฟตลอดวัน ในปีพ.ศ. 2539 (ที่มา : ฝ่ายสถิติ กองวิชาการ กรมเจ้าท่า) หรือคิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 416 คนต่อชั่วโมง (ตารางที่ 3.4 แสดงเที่ยวขบวนของรถไฟที่เดินทางเข้าออกสถานีรถไฟธนบุรี และจำนวนผู้โดยสารเฉลี่ย ปีพ.ศ. 2540)

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ และผู้ป่วยที่ใช้บริการโรงพยาบาลศิริราช ปีพ.ศ. 2533 - 2539

จำนวน	ปีพ.ศ.						
	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539
แพทย์	895	961	786	719	805	786	720
พยาบาล	1,782	1,726	1,717	1,661	1,673	1,765	1,844
เจ้าหน้าที่	5,195	5,229	5,379	5,510	5,827	6,160	5,987
ผู้ป่วยนอก	1,268,755	1,291,277	1,291,546	1,126,863	1,191,241	1,222,942	1,289,283
เฉลี่ยรายวัน	3,476	3,538	3,538	3,087	3,264	3,351	3,532
ผู้ป่วยใน	53,544	54,014	54,543	56,800	58,317	60,942	60,892
เฉลี่ยรายวัน	147	148	149	156	160	167	167

ที่มา : งานเวชระเบียน โรงพยาบาลศิริราช

ตารางที่ 3.4 แสดงเที่ยวของรถไฟที่เดินทางเข้าออกสถานีรถไฟธนบุรี และจำนวนผู้โดยสารเฉลี่ย ปี พ.ศ.2540

ขาเข้า				ขาออก			
ขบวนรถ	เวลาเข้า	จำนวนตู้	ผู้โดยสารเฉลี่ย	ขบวนรถ	เวลาออก	จำนวนตู้	ผู้โดยสารเฉลี่ย
128	5.40	7	560	127	7.20	7	560
176	6.15	7	560	171	7.50	7	560
174	7.15	10	800	117	13.30	5	400
198	10.35	4	320	197	13.45	4	320
118	11.00	5	400	173	17.40	10	800
126	16.50	7	560	125	19.15	7	560
172	18.10	7	560	175	20.20	7	560

ที่มา : สถานีรถไฟธนบุรี (สถานีรถไฟบางกอกน้อย)

ภาพประกอบที่ 3.6 สถานีรถไฟธนบุรีที่มีความสัมพันธ์ทางการส่งต่อการสัญจรกับย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นอย่างมาก

จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และมีผลต่อบทบาทหน้าที่ และการกำหนดรูปแบบในการพัฒนาต่อย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นอย่างมาก

3.1.4) ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคาร

ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างประกอบไปด้วยทั้งอาคารที่มีอายุเก่าแก่โบราณและอาคารสมัยใหม่อยู่ปะปนกันไป ตั้งอยู่โดยรอบทำน้ำท่าพระจันทร์และท่าช้าง และตามแนวถนนมหาธาตุ ถนนพระจันทร์ และถนนหน้าพระลาน อาคารโบราณที่มีคุณค่าบางหลังมีอายุมากกว่า 40 ปี ในขณะที่อาคารสมัยใหม่จะสร้างขึ้นในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยรูปแบบอาคารเดิมส่วนใหญ่ในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างจะมีความสูง 2 ชั้น แต่มีอาคารสมัยใหม่ที่สร้างขึ้นภายหลังมีความสูงมากกว่าและมีความสูงที่สุดคือ 5 ชั้น (แผนผังที่ 3.4 ความสูงอาคารในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง)

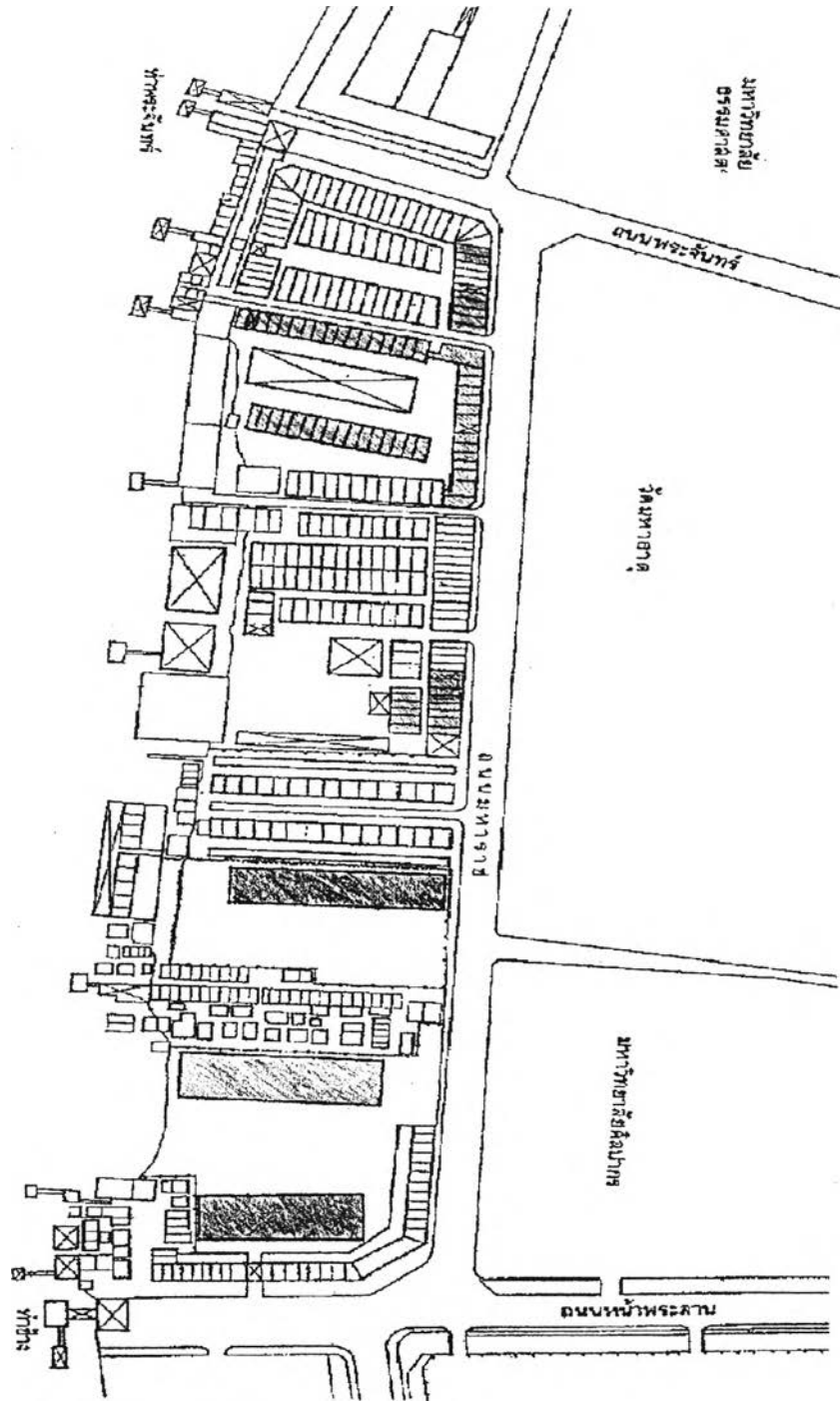
การใช้ประโยชน์อาคารประกอบไปด้วยทั้งการประกอบการค้าพาณิชยกรรม ที่พักอาศัย และที่พักอาศัยของชุมชนแออัดซึ่งอาศัยอยู่ในที่ดินของมหาวิทยาลัยศิลปากร ฯลฯ (แผนผังที่ 3.5 การใช้ประโยชน์อาคารในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง) โดยสภาพอาคารและลักษณะการใช้ประโยชน์อาคาร สามารถแบ่งออกได้เป็น

1) อาคารไม้และตึกแถวตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 คืออาคารตึกแถวริมถนนบริเวณท่าพระจันทร์ รูปทรงแบบสถาปัตยกรรมยุโรป ซึ่งมีสภาพทรุดโทรมมากแต่ยังคงพอใช้งานได้ เพราะมีการปรับปรุงตกแต่งให้เหมาะสมกับกิจกรรมอยู่

2) อาคารที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี อยู่บริเวณด้านในถนน และบริเวณริมแม่น้ำ สภาพอาคารทรุดโทรมเป็นส่วนใหญ่เพราะขาดการดูแลรักษาเท่าที่ควร

3) อาคารที่สร้างในช่วง 15 - 20 ปีที่ผ่านมา ได้แก่อาคารระหว่างตึกแถว 3 ชั้นริมถนนมหาธาตุและอาคารด้านใน

4) อาคารที่สร้างในช่วง 10 ปี ได้แก่อาคารตึกแถวริมถนนมหาธาตุ อาคารสำนักงานซึ่งมีสภาพการใช้งานในระดับดี ส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชยกรรม มีอาคารที่พักอาศัยอยู่บ้างประปราย

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : ความสูงอาคารในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

สัญลักษณ์:

อาคารชั้นเดียว

อาคาร 4 ชั้น

อาคาร 2 ชั้น

อาคาร 5 ชั้น

อาคาร 3 ชั้น

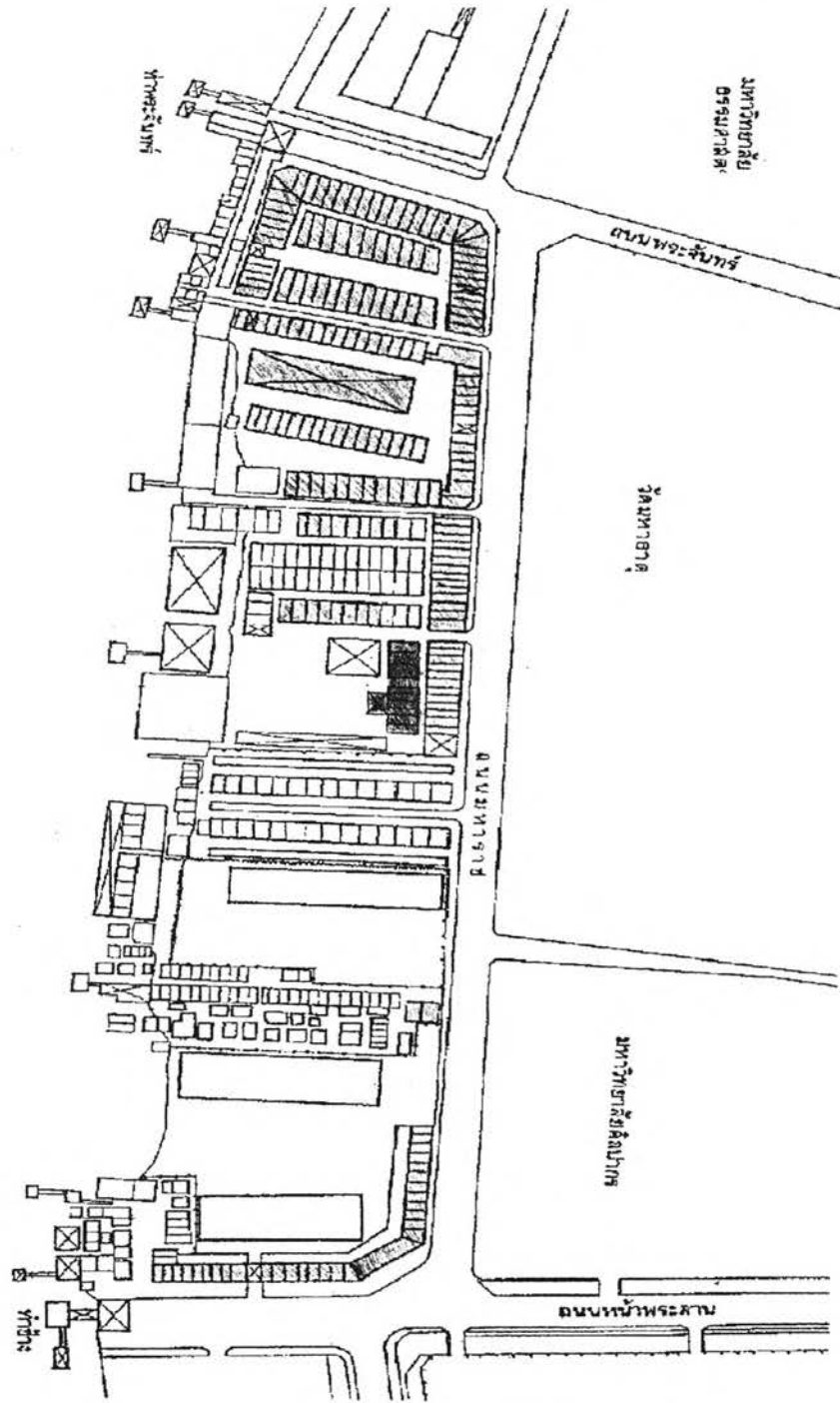

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิน ตันวิวัฒน์ประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.4

ที่มาข้อมูล : จากการสำรวจภาคสนาม , มกราคม 2541

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : การใช้ประโยชน์อาคารในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

สัญลักษณ์ :

	ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย		ธนาคาร
	ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก		สำนักงาน
	พาณิชย์กรรม		อื่นๆ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิณ ต้นวัฒนประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.5

ที่มาข้อมูล : จากการสำรวจภาคสนาม , มกราคม 2541

3.1.5) ลักษณะการเข้าถึง และสภาพการสัญจร

ลักษณะการเข้าถึงและการสัญจรในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การสัญจรทางน้ำ และการสัญจรทางบก

3.1.5.1) การสัญจรทางน้ำ

บริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง เป็นทางผ่านสำหรับคนกรุงเทพมหานครในการสัญจรทางน้ำสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยใช้เป็นจุดเปลี่ยนเส้นทางสัญจรระหว่างทางน้ำ และทางบก (แผนผังที่ 3.6 เส้นทาง การสัญจรทางน้ำ และปริมาณการสัญจร ปีพ.ศ. 2539) ซึ่งมีความสำคัญทำให้เกิดกิจกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมาตั้งแต่ครั้งในอดีต โดยมีลักษณะการสัญจรทางน้ำบริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ดังต่อไปนี้

1) เรือข้ามฟาก เป็นบริการของทางราชการและเอกชน ที่ให้บริการแก่ประชาชนในการเดินทางไปมาระหว่างฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรี ปัจจุบันในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมีเส้นทางเดินเรือข้ามฟากทั้งสิ้น 6 เส้นทาง คือเส้นทาง

- ท่าพระจันทร์เหนือ - ท่าปิ่นเกล้า
- ท่าพระจันทร์เหนือ - ท่ารถไฟ
- ท่าพระจันทร์เหนือ - ท่าวังหลัง
- ท่ามหาธาตุ - ท่าศิริราช
- ท่าช้าง - ท่าวังหลัง
- ท่าช้าง - ท่าวัดระฆัง

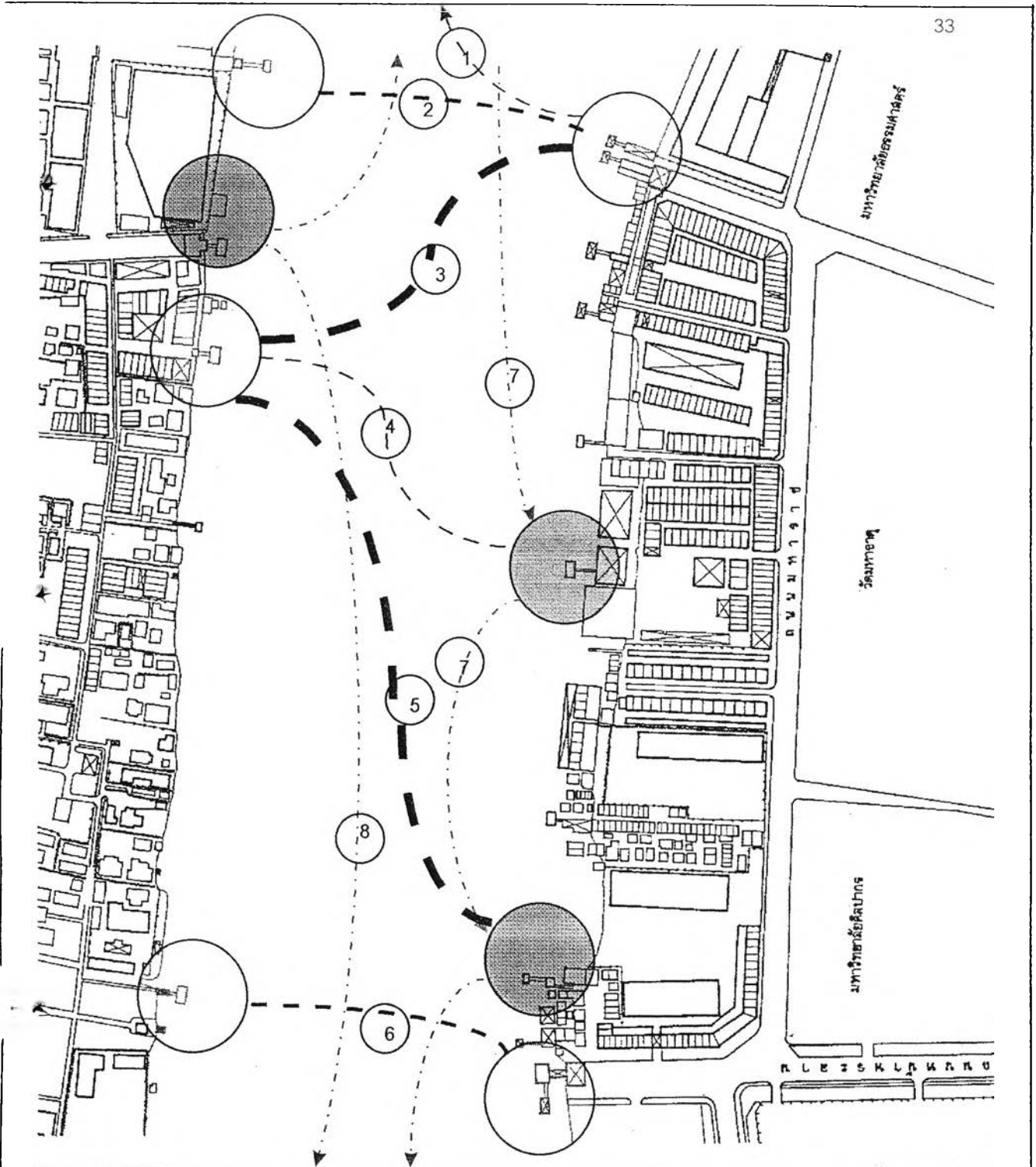
โดยท่าเรือข้ามฟากทั้ง 6 ท่ามีการให้บริการตั้งแต่ช่วงเวลา 5.00น. - 24.00น. สำหรับการเดินทางจากฝั่งพระนครไปยังฝั่งธนบุรี และมีการให้บริการตั้งแต่ช่วงเวลา 5.00น. - 21.00น. สำหรับการเดินทางจากฝั่งธนบุรีไปยังฝั่งพระนคร

2) เรือด่วนเลียบบึงแม่น้ำเจ้าพระยา บริการเรือด่วนเลียบบึงแม่น้ำเจ้าพระยาวิ่งให้บริการจากท่าวัดราชสิงขร ถึงท่าบ้านนนทบุรี และท่าปากเกร็ด โดยท่าที่ให้บริการในบริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง จะมีอยู่ 2 ท่าคือ ท่ามหาธาตุ และท่าช้าง ผู้ที่ใช้บริการเรือด่วนมักจะเป็นผู้ที่เดินทางไปยังพื้นที่ใกล้กับท่าเรือ เช่น ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง หรือจะเป็นการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในปัจจุบันมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมชมเกาะรัตนโกสินทร์ ประมาณ 32% ที่เดินทางเข้ามาทางเรือผ่านทางท่าช้าง (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541) และในปัจจุบันได้มีการเพิ่มบริการเรือด่วนนำเที่ยวไปยัง พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรีในวันอาทิตย์ โดยเรือด่วนเลียบบึงแม่น้ำเจ้าพระยา มีการให้บริการทุกวัน ตั้งแต่ช่วงเวลา 6.00น. - 18.30น.

โดยเวลาที่มีผู้ใช้บริการการสัญจรทางน้ำทั้ง 2 ลักษณะมากที่สุด มักเป็นในช่วงเวลาเร่งด่วนตอนเช้า (6.00น. - 9.00น.) และเวลาเร่งด่วนตอนเย็น (16.00น. - 20.00น.) ในวันธรรมดา และมากที่สุดในช่วงกลางวัน (10.00น. - 15.00น.) ในวันหยุดราชการ

3.1.5.2) การสัญจรทางบก

จากพื้นที่รอบนอกสามารถเดินทางเข้ามาที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างโดยการสัญจรทางบก มีทั้งสิ้น 2 ถนนหลัก คือ (1) ทางถนนพระจันทร์ เข้าถึงพื้นที่บริเวณท่าพระจันทร์ และ (2) ทางถนนหน้าพระลาน เข้าถึง

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : เส้นทางการสัญจรทางน้ำ และปริมาณการสัญจร ปีพ.ศ.2539

- สัญลักษณ์ :
- ทำเรือข้ามฟาก
 - ทำเรือด่วน
 - ทำเรือข้ามฟากและเรือด่วน
 - 10,001 - 20,000 คน/วัน
 - - - 3,001 - 10,000 คน/วัน
 - - - - 0 - 3,000 คน/วัน

- 1 ท่าพระจันทร์เหนือ-ท่าปืนเกล้า
- 2 ท่าพระจันทร์เหนือ-ท่ารถไฟ
- 3 ท่าพระจันทร์เหนือ-ท่าวังหลัง
- 4 ท่ามหาธาตุ-ท่าศิริราช
- 5 ท่าช้าง-ท่าวังหลัง
- 6 ท่าช้าง-ท่าวัดระฆัง
- 7 เรือด่วน (ขาขึ้น)
- 8 เรือด่วน (ขาลง)

ที่มาข้อมูล : ฝ่ายสถิติ กองวิชาการ กรมเจ้าท่า

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิณ ตันวัฒนประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.6

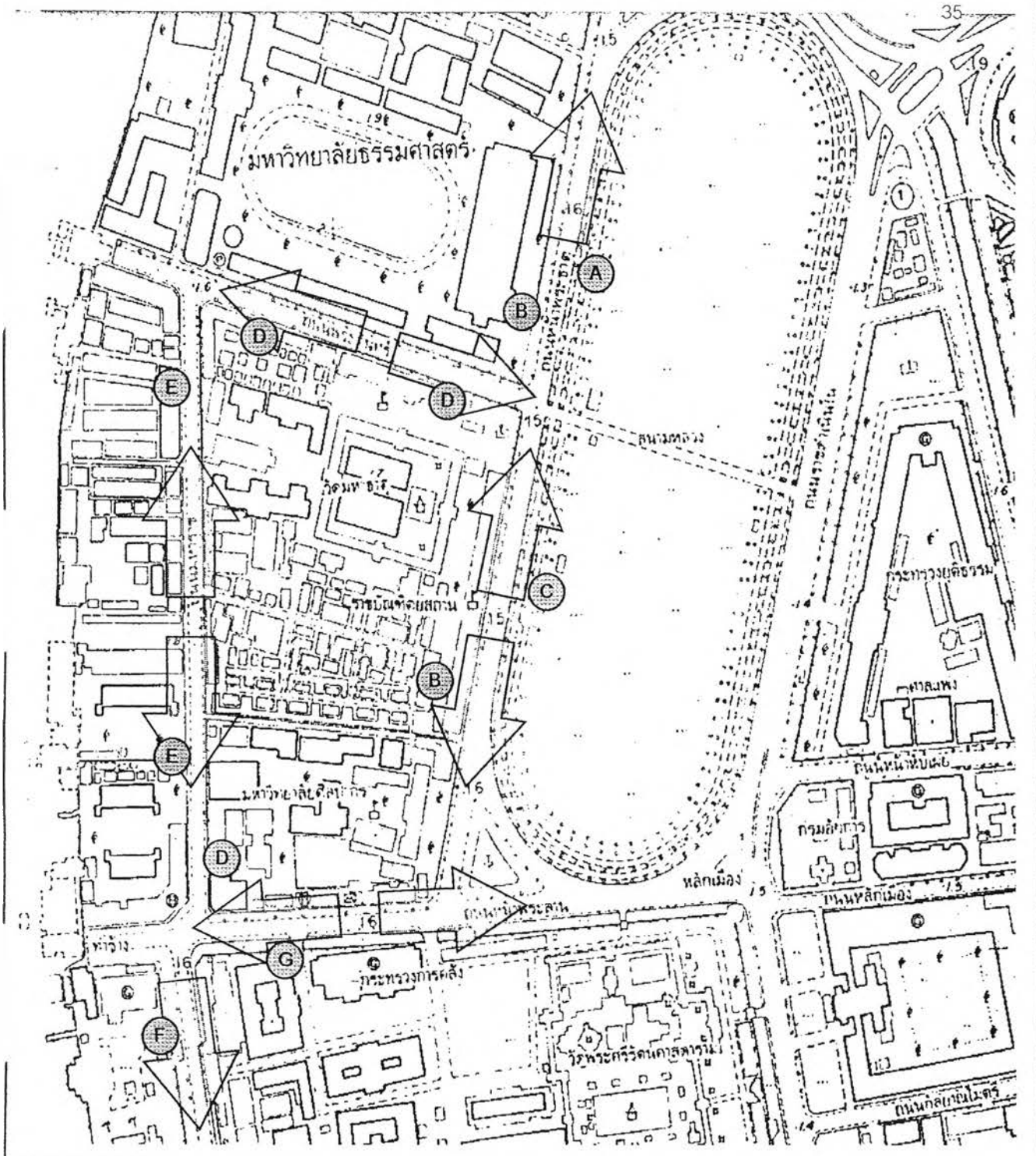
พื้นที่บริเวณท่าช้างวังหลวง โดยเชื่อมต่อพื้นที่ดังกล่าวด้วยถนนมหาราช ซึ่งสามารถเดินทางเข้ามาได้จากหลายวิธี เช่น รถส่วนบุคคล รถโดยสารประจำทาง ฯลฯ โดยแบ่งออกเป็น

1) ทางเดินเท้า ซึ่งถือว่าการสัญจรทางบกที่สำคัญมากสำหรับในเขตอนุรักษณ์เช่นย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง โดยมีระยะทางเดินเท้าเฉลี่ยจากท่าเรือไปยังป้ายรถโดยสารประจำทางประมาณ 150 - 300 เมตร ขนาดทางเดินเท้าบริเวณท่าช้างไปยังท่าเตียนมีขนาดกว้างที่สุดถึง 10 เมตร และมีขนาดความกว้างโดยเฉลี่ยในพื้นที่ประมาณ 3 เมตร แต่มีปัญหาอยู่บ้างในบริเวณฝั่งวัดมหาธาตุฯ เลียบถนนมหาราช การพัฒนาทางเดินเท้าเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรเพิ่มความสะดวกรวดเร็วขึ้น เพื่อส่งเสริมหน้าที่ในการเชื่อมโยงการเดินทางระหว่างทางน้ำและทางบก

2) รถโดยสารประจำทาง เนื่องจากบริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง เป็นจุดเชื่อมโยงการสัญจรที่สำคัญระหว่างฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร และบริเวณสนามหลวงเป็นแหล่งรวมต้นทางสายรถโดยสารประจำทางทั้งแบบธรรมดาและแบบปรับอากาศถึง 21 สาย ทำให้มีเส้นทางรถโดยสารประจำทางธรรมดาผ่านเข้ามาในพื้นที่ทั้งสิ้น 10 สาย และรถโดยสารประจำทางปรับอากาศทั้งสิ้น 5 สาย โดยมีป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างทั้งสิ้น 6 ป้าย แบ่งเป็นบนถนนมหาราช 3 ป้าย ถนนพระจันทร์ 2 ป้าย และถนนหน้าพระลาน 1 ป้าย (แผนผังที่ 3.7 เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางในบริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง)

3) รถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารส่วนบุคคล รถยนต์ส่วนบุคคลส่วนมากเป็นของผู้ที่ทำงานในพื้นที่ที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่เป็นประจำซึ่งมักจะเป็นช่วงเวลาเร่งด่วนในช่วงเช้าและช่วงเย็น ทำให้มีปริมาณการจราจรในช่วงเร่งด่วนตอนเช้าและตอนเย็น ที่บริเวณถนนพระจันทร์และถนนมหาราชเฉลี่ยทั้งสิ้น 469 คัน ที่บริเวณถนนหน้าพระลานเฉลี่ยทั้งสิ้น 796 คัน และที่บริเวณถนนหน้าพระธาตุเฉลี่ยทั้งสิ้น 1,217 คัน (ที่มา : กองผังเมืองกรุงเทพมหานคร) โดยกลุ่มผู้ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมีความต้องการที่จอดรถเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันมีบริเวณที่จอดรถในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างอยู่ 2 จุดคือ ในบริเวณพื้นที่ของวัดมหาธาตุฯ และบริเวณที่ว่างของท่าเรือมหาราช (แผนผังที่ 3.8 เส้นทางเดินรถ และบริเวณที่จอดรถในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง)

4) รถทัวร์นำเที่ยว โดยเป็นการขนส่งที่ทำให้เกิดปัญหาในเกาะรัตนโกสินทร์ในปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งมีปริมาณการเดินทางเข้ามาในเกาะรัตนโกสินทร์ประมาณ 42 คันต่อชั่วโมงในช่วงกลางวัน (ที่มา : งานสถิติและข้อมูล ฝ่ายสำรวจและวิเคราะห์ กองวิชาการ สำนักการจราจรและขนส่ง , ปีพ.ศ.2540) และได้ก่อให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการที่จอดรถไม่เพียงพอ ทำให้มีการจอดเกะกะกีดขวางการจราจร โดยในปัจจุบันรถทัวร์นำเที่ยวได้มีการจัดให้จอดที่บริเวณโดยรอบสนามหลวง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการจราจรค่อนข้างจะหนาแน่นตลอดทั้งวัน (ภาพประกอบที่ 3.7)

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

- แสดง : เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางในบริเวณย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง
- สัญลักษณ์ :
- (A) 19,30,32,33,39,43,53,59,86,70,ปอ.3,ปอ.39 ➡ ทิศทางการเดินรถ
 - (B) 19,30,32,33,39,43,53,59,86,ปอ.3,ปอ.6,ปอ.39
 - (C) 19,30,32,33,39,43,53,59,86,70,201,ปอ.3,ปอ.39
 - (D) 53,201,ปอ.6 (E) 19,33,82,90,91,201,203,ปอ.3,ปอ.6,ปอ.8,ปอ.23,ปอ.39
 - (F) 1,25,44,47,65,75,82,85,87,ปอ.3,ปอ.6,ปอ.8,ปอ.12,ปอ.44
 - (G) 1,25,31,33,44,47,75,91,ปอ.3,ปอ.8,ปอ.12,ปอ.44

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวัน ตันวัฒน์ประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.7

ที่มาข้อมูล : จากการสำรวจภาคสนาม , มกราคม 2541

ภาพประกอบที่ 3.7 รถทัวร์นำเที่ยวที่เข้ามาในเกาะรัตนโกสินทร์เป็นจำนวนมากในแต่ละวัน และก่อให้เกิดปัญหาการจราจรเป็นอย่างมาก

3.1.6) สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

โครงข่ายสาธารณูปโภคของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างในปัจจุบันทั้งไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์มีความพอเพียงต่อพื้นที่ เช่น ระบบระบายน้ำเสียมีการเดินท่อระบายน้ำขนาดกว้าง 1 เมตรตลอดเส้นทางถนนมหาราช และขนาดกว้าง 20 - 30 ซม. ในทุกตรอกซอย และมีการสร้างเขื่อนในการป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก (แผนผังที่ 3.9 ผังโครงข่ายสาธารณูปโภค สาธารณูปการ) แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการขาดแคลนของบริการสาธารณะต่างๆ เช่น ห้องน้ำสาธารณะ ที่พักผ่อนหย่อนใจ และปัญหาที่สำคัญคือการกำจัดขยะ เนื่องจากพื้นที่ในการจัดเก็บขยะในปัจจุบันไม่สะดวกต่อการขนถ่ายของรถเก็บขยะ เพราะพื้นที่ถนนมหาราชมีขนาดแคบและมีการจราจรที่หนาแน่น ทำให้เกิดปัญหาในการทิ้งขยะลงในแม่น้ำเจ้าพระยาโดยตรง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของพื้นที่โดยรวม

โดยมีรายละเอียดแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ระบบทางเท้า ระบบท่อระบายน้ำและแนวคันกันน้ำ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และระบบการเก็บขยะ ดังนี้

3.1.6.1) ระบบทางเท้า ทางเดินเท้าบริเวณท่าพระจันทร์แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

ก. ทางเดินเท้าสายหลัก

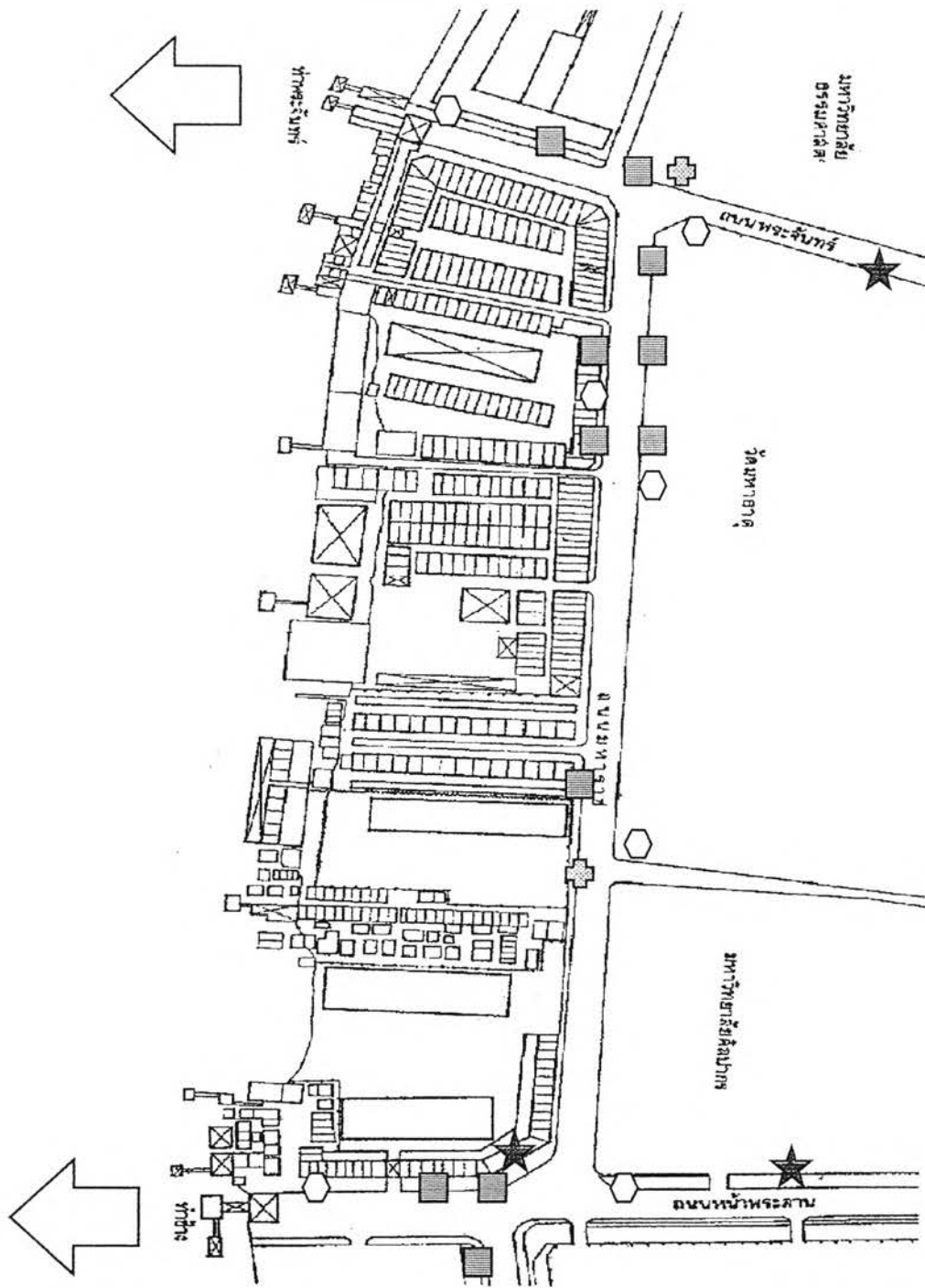
เป็นทางเท้าที่มีประชาชนสัญจรจำนวนมาก เป็นที่ตั้งวางขายสินค้าประเภทหาบเร่ แผงลอย ทางเท้าประเภทนี้มีความกว้างไม่เท่ากัน ลักษณะเป็นทางเท้าปูผิวคอนกรีต กว้าง 2 - 4 เมตร ได้แก่ ทางเท้าริมถนนมหาราชตลอดแนวจากท่าพระจันทร์ถึงท่าช้าง ยาวทางประมาณ 590 เมตร

ข. ทางเดินเท้าสายรอง

ได้แก่ทางเดินเท้าที่แยกจากถนนเข้าสู่พื้นที่ภายในเป็นตรอก ซอยต่างๆ เช่น ตรอกนคร ซอยท่าวัง ลักษณะเป็นทางเท้าพื้นคอนกรีต สภาพทรุดโทรม กว้างประมาณ 1.50 - 3.00 เมตร ปัจจุบันมีหาบเร่แผงลอยตั้งอยู่บ้าง ไม่มากนัก

ค. ทางเดินเท้าริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ได้แก่ทางเดินเท้าริมแม่น้ำ ตั้งแต่ท่าพระจันทร์ถึงท่ามหาราช ในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กระทรวงศึกษาธิการ และเอกชน ลักษณะเป็นทางเท้าคอนกรีต กว้าง 2 - 4 เมตร ในฤดูน้ำหลากประมาณเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน น้ำจะท่วมทางเดินเท้าจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ต่ำริมแม่น้ำ ร้านค้าต้องปิดกิจการชั่วคราวเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันมีการสร้างเขื่อนในการป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากแล้ว

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : ผังโครงข่ายสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

สัญลักษณ์ :

- โทรศัพท์สาธารณะ (x จำนวนเครื่อง)
- ตู้ไปรษณีย์
- ถังขยะสาธารณะ
- ธนาคาร
- ปากทางต่อระบายน้ำ

ที่มาข้อมูล : จากการสำรวจภาคสนาม , มกราคม 2541

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวัน ตันวิวัฒน์ประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.9

3.1.6.2) ท่อระบายน้ำและแนวคันกันน้ำ บริเวณนมหาราชบริเวณท่าพระจันทร์มีท่อระบายน้ำตลอดแนวเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เมตร ส่วนชอยแยกจากถนนใหญ่มีท่อระบายน้ำขนาด 20 - 30 ซม. มีแนวคันกันน้ำ 1 จุดบริเวณท่าช้าง

3.1.6.3) ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เนื่องจากเป็นบริเวณใจกลางเมือง ระบบไฟฟ้าและประปาจึงสมบูรณ์ ส่วนโทรศัพท์สาธารณะบริเวณนี้มี 2 จุด บริเวณริมถนนมหาราชด้านท่าช้าง และบริเวณริมถนน พระจันทร์ด้านวัดมหาธาตุ ซึ่งค่อนข้างจะไม่เพียงพอ

3.1.6.4) การเก็บขยะ บริเวณท่าพระจันทร์มีจุดเก็บขยะ 2 จุด คือบริเวณมมุวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ด้านติดมหาวิทยาลัยศิลปากร และด้านหน้าท่าพระจันทร์เหนือติดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุดเก็บมูลวัดมหาธาตุฯ จำเป็นต้องจอดรถขยะบริเวณนมหาราช ทำให้การจราจรติดขัดบ้างในเวลาเก็บขยะ

3.2) ลักษณะทางสังคม

3.2.1) จำนวนประชากร และการเปลี่ยนแปลง

จากสถิติกรุงเทพมหานครในปีพ.ศ. 2540 แขวงพระบรมมหาราชวัง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,476 คน ซึ่งมีอัตราการลดลงของประชากรเท่ากับ -2.57% จากปีพ.ศ.2539 และมีแนวโน้มการลดลงของประชากรโดยเฉลี่ยจาก ปีพ.ศ. 2533 - 2540 เท่ากับ -0.66%ต่อปี (ตารางที่ 3.5 แสดง อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรแขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ. 2533 - 2540 และแผนภูมิที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรแขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ. 2533 - 2540) ในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,425 ครัวเรือน เฉลี่ยประชากรต่อครัวเรือนเท่ากับ 3 คนต่อครัวเรือน โดยมีความหนาแน่นประชากรประมาณ 336 คนต่อไร่ และมีความหนาแน่นประชากรลดลงประมาณ 2 คนต่อไร่ต่อปี (ตารางที่ 3.6 แสดงความหนาแน่นประชากรแขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ. 2533 - 2540 และ แผนภูมิที่ 3.2 แสดงการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร แขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ. 2533 - 2540) และโครงสร้างประชากรของแขวงพระบรมมหาราชวังในปีพ.ศ. 2538 มีประชากรในวัยแรงงานเป็นจำนวนทั้งสิ้น 4,572 คน และประชากรที่อยู่นอกวัยแรงงานได้แก่ ประชากรในวัยเด็ก และวัยชรา เป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,158 คน (ตารางที่ 3.7 แสดงโครงสร้างประชากรเขตพระนคร และแขวงพระบรมมหาราชวัง ปี พ.ศ. 2538 และแผนภูมิที่ 3.3 โครงสร้างประชากรแขวงพระบรมมหาราชวังปีพ.ศ. 2538) โดยจำนวนประชากรนี้เป็นประชากรทะเบียนราษฎรที่มีการตั้งถิ่นฐานในแขวงพระบรมมหาราชวังเท่านั้น

3.2.2) ลักษณะประชากร

การศึกษาลักษณะประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวโน้มการเติบโตของประชากร จะเป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ สำหรับการวางแผนย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างในอนาคต ซึ่งลักษณะประชากรและการประกอบอาชีพ สามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

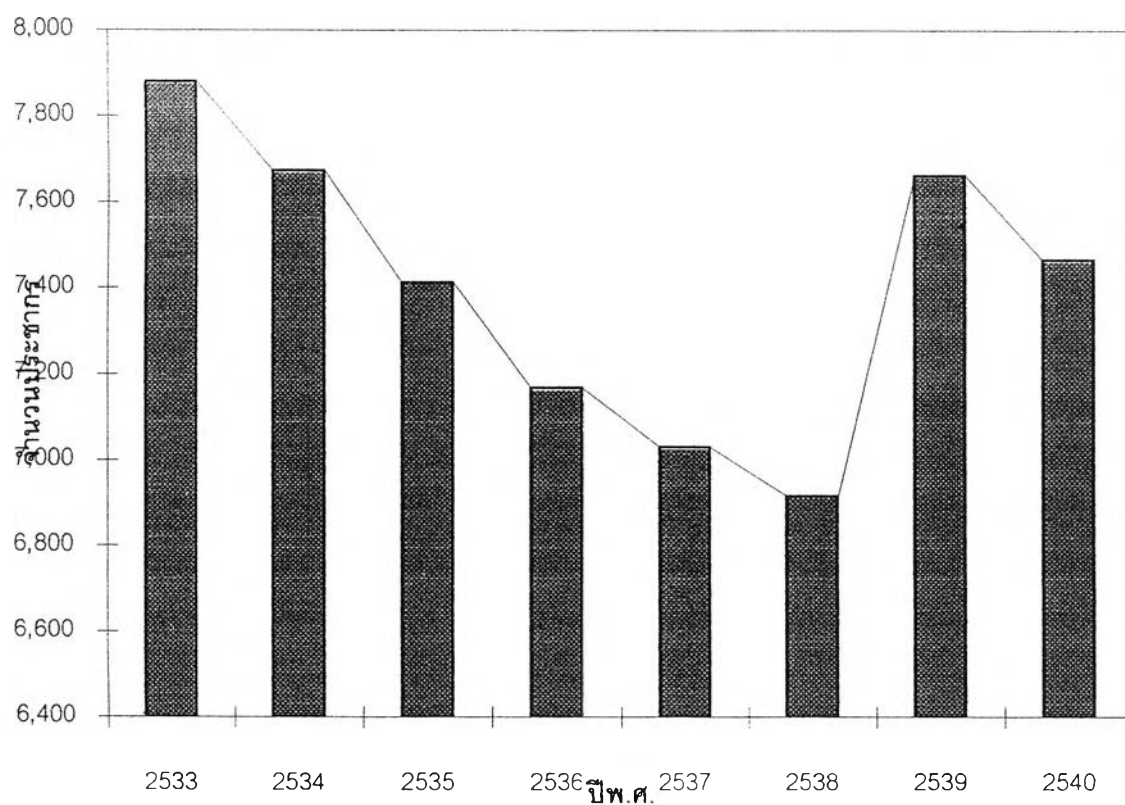
1) เจ้าของกิจการ ส่วนมากอยู่ในอาคารประเภทตึกแถว และอาคารที่เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และราชการ ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อชาติจีน (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541) พบว่าในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมีจำนวนร้านค้า อาคารพาณิชย์จำนวนทั้งสิ้น 204 ร้าน แบ่งออกเป็นประเภทการค้า การบริการและสำนักงาน (ที่มา : Thadanithi S. and Kasemsan P. A Case Study of Public Participation in Redevelopment Planning : Tha Phrachan community in Inner Bangkok . 1991 .)

ตารางที่ 3.5 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรแขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ.2533 - 2540

แขวง	จำนวนประชากร					
	ชาย	อัตราการเปลี่ยนแปลง	หญิง	อัตราการเปลี่ยนแปลง	รวม	อัตราการเปลี่ยนแปลง
2533	4,746		3,133		7,879	
2534	4,621	- 2.63	3,052	- 2.59	7,673	- 2.61
2535	4,402	- 4.74	3,011	- 1.34	7,413	- 3.39
2536	4,246	- 3.54	2,921	- 2.99	7,167	- 3.32
2537	4,121	- 2.94	2,909	- 0.41	7,030	- 1.91
2538	4,047	- 1.80	2,869	- 1.38	6,916	- 1.62
2539	4,679	15.62	2,983	3.97	7,662	10.79
2540	4,537	- 3.03	2,928	- 1.84	7,465	- 2.57
เฉลี่ย		0.44		0.94		0.66

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย

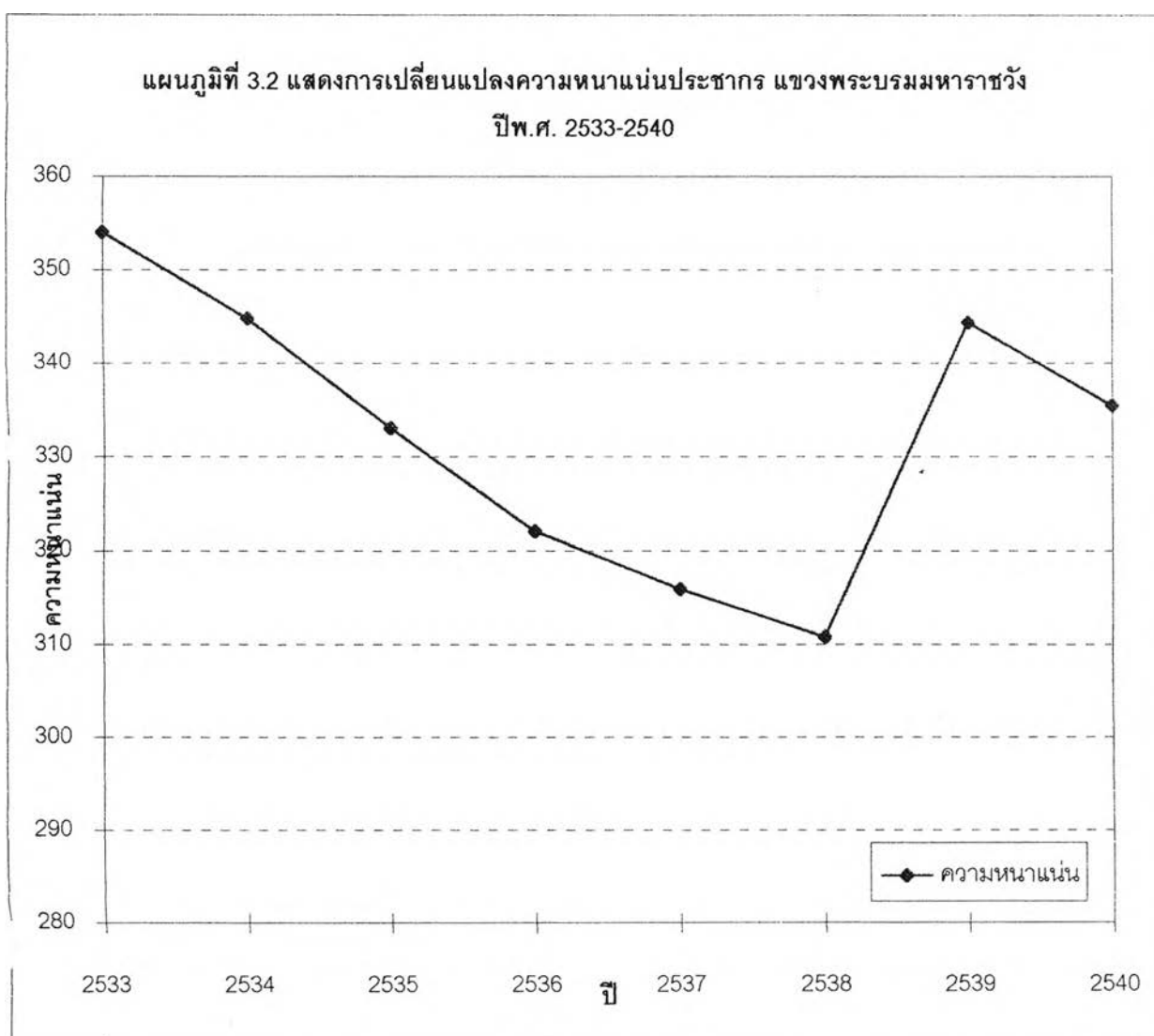
แผนภูมิที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรแขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ. 2533 - 2540

ตารางที่ 3.6 แสดงความหนาแน่นประชากรแขวงพระบรมมหาราชวัง ปีพ.ศ.2533 - 2540

แขวง		ประชากร		
ปี	พื้นที่ (ไร่)	จำนวนประชากร	ความหนาแน่น	อัตราการเปลี่ยนแปลง
2533	22.28	7,889	354	
2534		7,683	345	9
2535		7,422	333	12
2536		7,176	322	11
2537		7,039	316	6
2538		6,925	311	5
2539		7,673	344	34
2540		7,476	336	9
เฉลี่ย				2

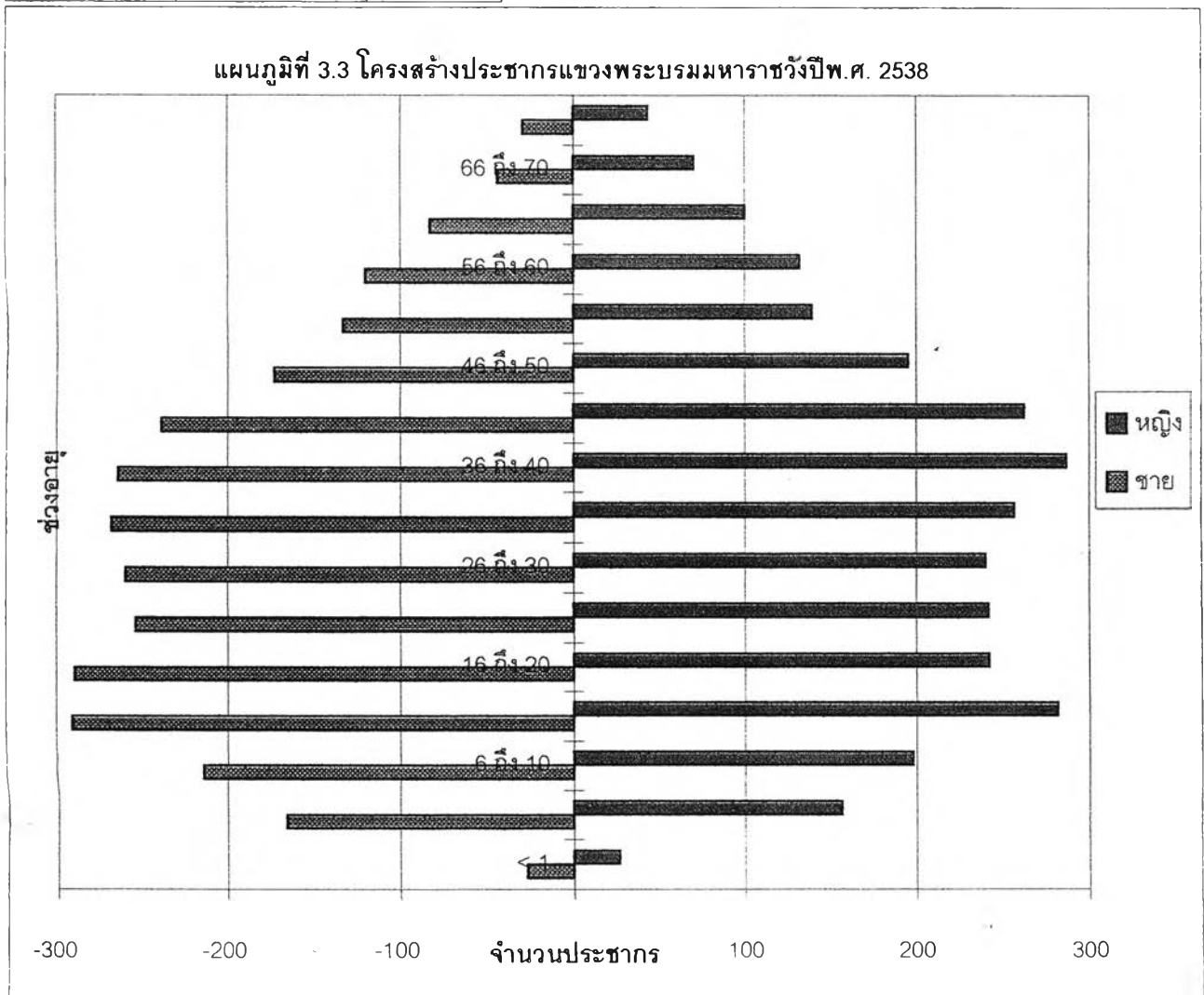
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.7 แสดงโครงสร้างประชากรเขตพระนคร และแขวงพระบรมมหาราชวังปี พ.ศ. 2538

อายุ	เขตพระนคร		แขวงพระบรมมหาราชวัง		เขตพระนคร			แขวงพระบรมมหาราชวัง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	วัยนอกวัยแรงงาน			วัยนอกวัยแรงงาน	
< 1	-331	329	-	27	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละประชากรแขวงต่อเขต	รวม
1 ถึง 5	-2041	1934	-	165	6,933	7,360	14,293	8.10%	1,158
6 ถึง 10	-2639	2447	-	214	วัยแรงงาน			วัยแรงงาน	
11 ถึง 15	-3589	3481	-	291	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละประชากรแขวงต่อเขต	รวม
16 ถึง 20	-3573	2989	-	289	28,259	28,161	56,420	8.10%	4,572
21 ถึง 25	-3130	2988	-	254					
26 ถึง 30	-3204	2966	-	260					
31 ถึง 35	-3308	3170	-	268					
36 ถึง 40	-3256	3546	-	264					
41 ถึง 45	-2943	3241	-	238					
46 ถึง 50	-2132	2416	-	173					
51 ถึง 55	-1641	1727	-	133					
56 ถึง 60	-1483	1637	-	120					
61 ถึง 65	-1022	1241	-	83					
66 ถึง 70	-540	872	-	44					
71 ถึง 75	-360	537	-	29					

แผนภูมิที่ 3.3 โครงสร้างประชากรแขวงพระบรมมหาราชวังปี พ.ศ. 2538

ส่วนใหญ่มีการกระจายตัวอยู่ในบริเวณริมถนนพระจันทร์ ถนนมหาธาตุและถนนหน้าพระลาน และมีอีกส่วนที่อยู่ในตรอกมหาธาตุซึ่งอยู่ระหว่างกลางของท่าพระจันทร์และท่าช้าง

2) ผู้พักอาศัยในพื้นที่ ส่วนมากเป็นข้าราชการทหารที่พักอาศัยในแฟลตทหาร มีบ้านแถวและบ้านเดี่ยวอยู่บ้างเล็กน้อยซึ่งเช่าที่จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร

ในความเป็นจริง ในแต่ละวันมีประชาชนเป็นจำนวนมากเข้ามาใช้บริการในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ทั้งที่ไปทำธุระเรื่องการเปลี่ยนการสัญจร ร้านค้าร้านอาหาร ฯลฯ จากการสำรวจภาคสนามในช่วงเวลา 12.00 - 13.00 น. ซึ่งเป็นช่วงที่มีประชากรในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมากที่สุด จะพบว่ามีประชากรที่เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ เป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 9,996 คน (ตารางที่ 3.8 แสดงจำนวนประชาชนกลางวันในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ.2540) ซึ่งประชาชนกลางวันในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างสามารถแบ่งออกได้เป็น

1) ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ได้แก่ จำนวนผู้อยู่อาศัยที่อยู่นอกวัยแรงงาน ได้แก่ วัยเด็กและวัยชรา รวมทั้งจำนวนแม่บ้านและผู้ว่างงานซึ่งอยู่ในวัยแรงงาน จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 31.6% จะใช้บริการพื้นที่ในช่วงกลางวันอยู่เป็นประจำ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 366 คน (ที่มา : สถิติกรุงเทพมหานคร ปีพ.ศ.2539 และจากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541)

2) ผู้ที่ประกอบกิจการค้าพาณิชยกรรมในพื้นที่ ทั้งเจ้าของกิจการและลูกจ้าง ซึ่งจะมีจำนวนโดยเฉลี่ยประมาณ 3 คนต่อร้านค้า คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 612 คน

3) ข้าราชการ ในสถานที่ราชการ อาจารย์ และลูกจ้างในมหาวิทยาลัย ทั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 61.1% จะใช้บริการพื้นที่ในช่วงกลางวันอยู่เป็นประจำ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 373 คน และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 88.6% จะใช้บริการพื้นที่ในช่วงกลางวันอยู่เป็นประจำ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 1,727 คน คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 2,100 คน

4) นักศึกษา ทั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 22.2% จะใช้บริการพื้นที่ในช่วงกลางวันอยู่เป็นประจำ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 442 คน และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 47.7% จะใช้บริการพื้นที่ในช่วงกลางวันอยู่เป็นประจำ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 5,986 คน คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 6,428 คน

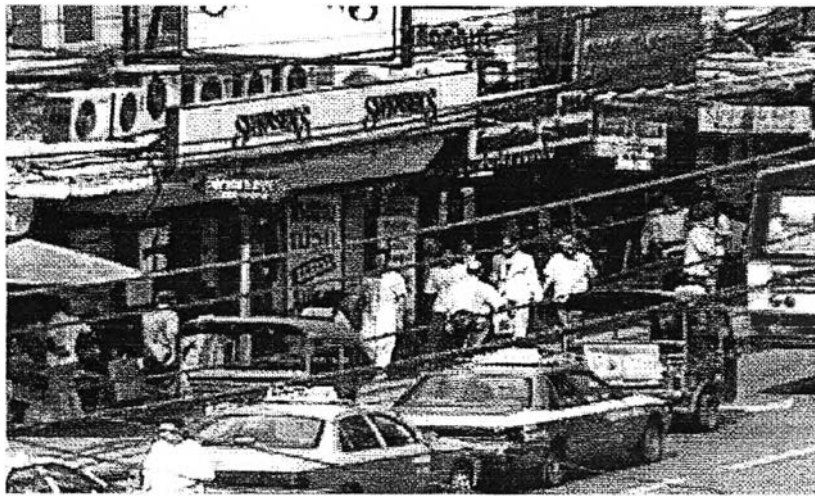
5) ผู้ที่เดินทางผ่านทางเรือทั้งท่าพระจันทร์ และท่าช้าง ในช่วงกลางวัน จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 7.3% จะเข้ามาใช้บริการพื้นที่ในช่วงกลางวัน คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 490 คน (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541)

ตารางที่ 3.8 แสดงจำนวนประชาชนกลางวันในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ.2540

ปัจจัย	จำนวน	หมายเหตุ
1. ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่	366	- ประชากรนอกวัยแรงงาน - แม่บ้านและผู้ว่างงานในวัยแรงงาน
2. ผู้ที่ประกอบกิจการค้าพาณิชยกรรมในพื้นที่	612	- เจ้าของกิจการและลูกจ้าง
3. อาจารย์ ข้าราชการ และลูกจ้าง	2,100	- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1,727 คน - มหาวิทยาลัยศิลปากร 373 คน
4. นักศึกษา	6,428	- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 5,986 คน - มหาวิทยาลัยศิลปากร 442 คน
5. ผู้ที่เดินทางผ่านทางเรือทั้งท่าพระจันทร์ และท่าช้าง ในช่วงกลางวัน	490	- จำนวน 7.3% ของผู้เดินทางเรือทั้งท่าพระจันทร์ และท่าช้าง ในช่วงกลางวัน
รวมจำนวนประชากรกลางวันทั้งหมด	9,996	

ที่มา : จากการคำนวณ

ซึ่งประชากรกลางวันเหล่านี้ ทำหน้าที่ที่สำคัญที่ทำให้ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างคงอยู่ซึ่งบทบาทหน้าที่ได้ต่อไป (ภาพประกอบที่ 3.8)

ภาพประกอบที่ 3.8 ประชากรกลางวันเข้ามาใช้บริการในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

3.3) ลักษณะทางกิจกรรม

3.3.1) ประเภท จำนวน และลักษณะของกิจกรรม

ลักษณะของกิจกรรมของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง เป็นย่านพาณิชย์กรรมเดิมที่ตั้งอยู่ในเกาะรัตนโกสินทร์อันเป็นเขตอนุรักษ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยมีบทบาทในการเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีความสำคัญ อันเนื่องมาจากองค์ประกอบทางกายภาพและกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่โดยรอบ เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ และด้วยบทบาทในการเป็นจุดเชื่อมต่อของระบบการสัญจรที่สำคัญระหว่างทางน้ำและทางบก และระหว่างฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรี ลักษณะพาณิชย์กรรมเกือบทั้งหมดในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง เป็นการค้าปลีกและการบริการประเภท อาหาร เครื่องใช้ เบ็ดเตล็ด ฯลฯ (ตารางที่ 3.9 แสดงประเภท จำนวนและการกระจายตัวของร้านค้าในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ.2541 และแผนภูมิที่ 3.4 แสดงประเภท จำนวนและการกระจายตัวของร้านค้าในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ.2541) โดยมีลักษณะการกระจายตัวของประเภทร้านค้าดังแผนผังที่ 3.11 (แผนผังที่ 3.10 การกระจายตัวของกลุ่มประเภทร้านค้าในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง) ซึ่งจะสังเกตได้ว่า กิจกรรมต่างๆของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง จะลดความคึกคักลงภายหลังจากช่วงที่หมดการให้บริการของท่าเรือคือประมาณ 21.00น. - 24.00น.

3.3.2) ประเภท และพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ

ประเภทของผู้ที่มาใช้บริการย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆดังต่อไปนี้

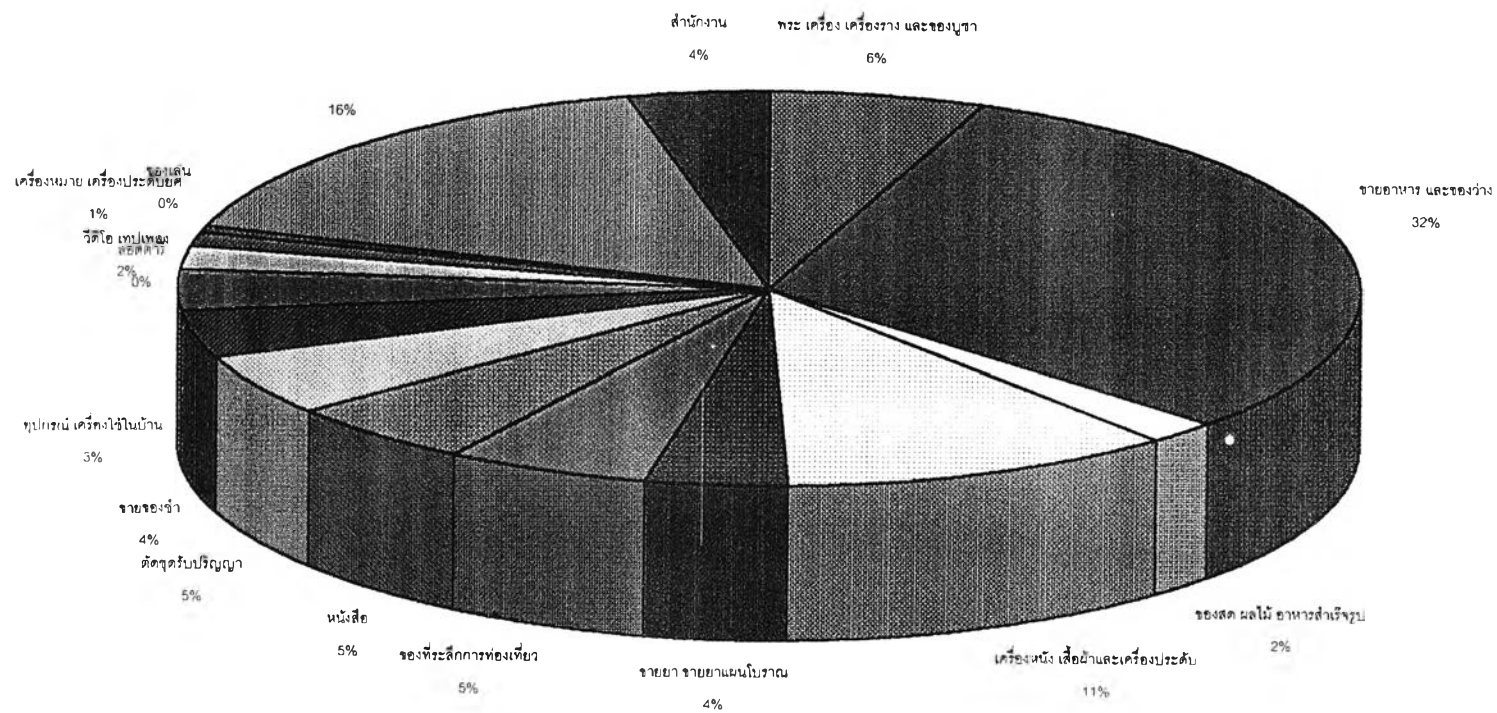
1) ผู้ที่ใช้เป็นทางผ่าน จะมีเป็นจำนวนมากในเวลาเช้าและเย็นซึ่งมักจะเป็นกลุ่มของผู้ที่จะเดินทางไปทำงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยใช้ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นจุดเปลี่ยนของการสัญจรระหว่างทางเรือ

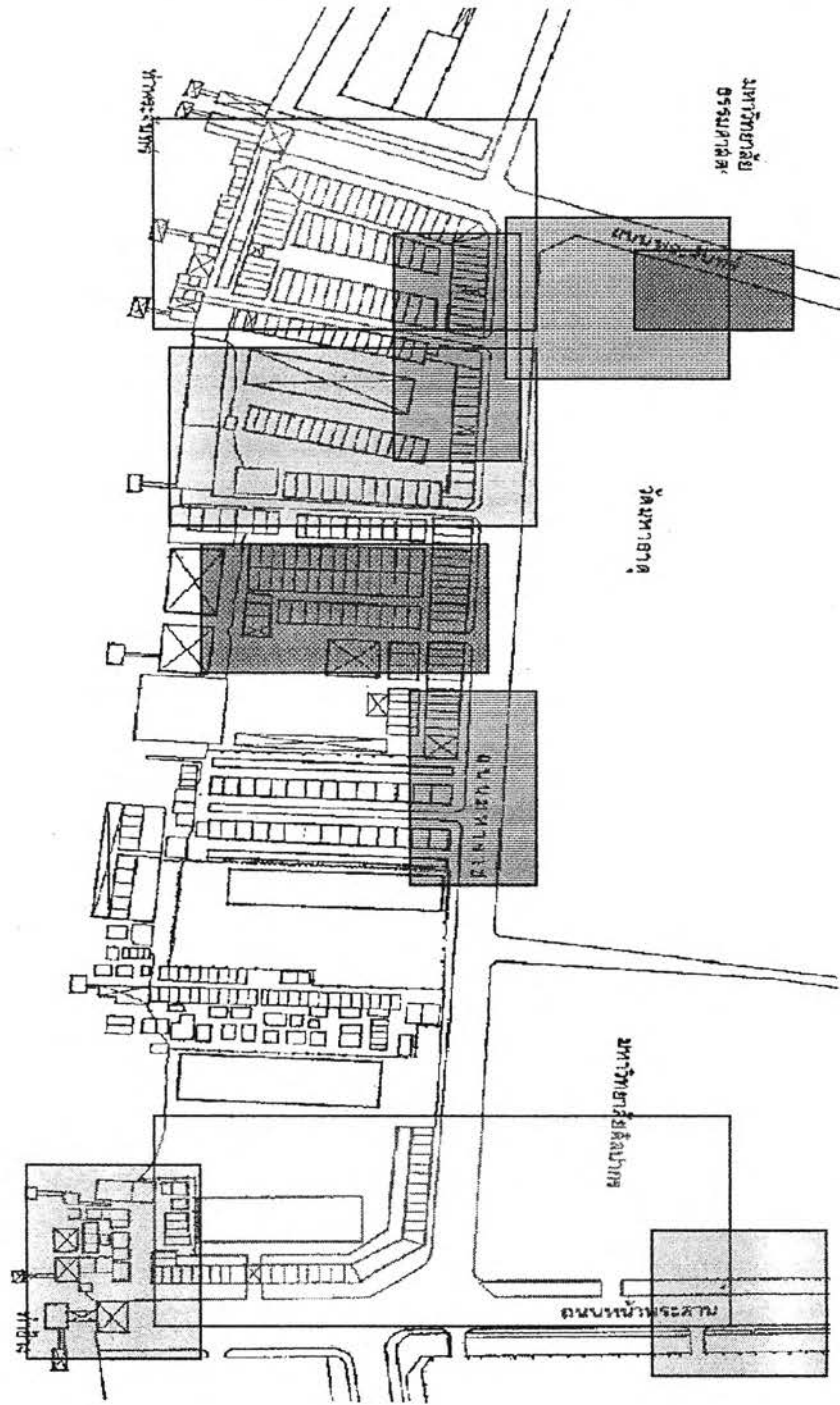
ตารางที่ 3.9 แสดงประเภท จำนวนและร้อยละของประเภทพาณิชยกรรมในย่านท่าพระจันทร์-ท่าช้าง ปีพ.ศ. 2541

ประเภทพาณิชยกรรม	จำนวน			ร้อยละ	
	ร้านค้า	หาบเร่ แผงลอย	รวม	ร้อยละของประเภท	ร้อยละของทั้งหมด
การค้า	163	208	371	100.00	87.29
1 พระ เครื่อง เครื่องราง และของบูชา	12	150	162	43.67	38.12
2 ขายอาหาร และของว่าง	63	20	83	22.37	19.53
3 ของสด ผลไม้ อาหารสำเร็จรูป	4	23	27	7.28	6.35
4 เครื่องหนัง เสื้อผ้าและเครื่องประดับ	22	1	23	6.20	5.41
5 ขายยา ขายยาแผนโบราณ	8	5	13	3.50	3.06
6 ของที่ระลึกการท่องเที่ยว	11	1	12	3.23	2.82
7 หนังสือ	11	-	11	2.96	2.59
8 ดัดชุดรับปริญญา	10	-	10	2.70	2.35
9 ขายของชำ	8	1	9	2.43	2.12
10 อุปกรณ์ เครื่องใช้ในบ้าน	7	-	7	1.89	1.65
11 ลอตเตอรี่	-	5	5	1.35	1.18
12 วีดีโอ เทปเพลง	4	1	5	1.35	1.18
13 เครื่องหมาย เครื่องประดับยศ	2	1	3	0.81	0.71
14 ของเล่น	1	-	1	0.27	0.24
การบริการทั่วไป	33	13	46	100.00	10.82
1 ดัดผม และเสริมสวย	13	-	13	28.26	3.06
2 แวนตา และนาฬิกา	11	2	13	28.26	3.06
3 หมอดู	-	7	7	15.22	1.65
4 ถ่ายรูป และถ่ายเอกสาร	6	-	6	13.04	1.41
5 ซ่อมรองเท้า ทำกุญแจ	-	4	4	8.70	0.94
6 ภัตตาคาร	2	-	2	4.35	0.47
7 หมอพื้น	1	-	1	2.17	0.24
สำนักงาน	8	-	8	100.00	1.88
1 ธนาคาร	4	-	4	50.00	0.94
2 โรงพิมพ์	2	-	2	25.00	0.47
3 บริษัททัวร์	1	-	1	12.50	0.24
4 สำนักงาน	1	-	1	12.50	0.24
รวมทั้งหมด	204	221	425		100.00

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม , มกราคม ปีพ.ศ.2541 และจากการคำนวณ

แผนภูมิที่ 3.4 แสดงประเภท และจำนวนของร้านค้าพาณิชย์กรรมในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ปีพ.ศ.2541

การวางแผนพัฒนาย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

แสดง : การกระจายตัวของกลุ่มประเภทร้านค้าในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง

สัญลักษณ์ :

	ขายอาหาร		ตัดชุดรับปริญญา
	ตลาดพระเครื่อง		ยาแผนโบราณ, เครื่องประดับราชการ
	สินค้าอุปโภคทั่วไป		ของที่ระลึกการท่องเที่ยว, फिल्म

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย นาวิน ตันวัฒนประทีป รหัส 3970812425

แผนผังที่ 3.10

ที่มาข้อมูล : จากการสำรวจภาคสนาม , มกราคม 2541

และทางรถ ส่วนในช่วงกลางวันจะเป็นผู้ที่เดินทางไปติดต่อกิจธุระต่างๆในพื้นที่โดยรอบที่เกี่ยวข้องของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง เช่น โรงพยาบาลศิริราช สถานีรถไฟบางกอกน้อย เป็นต้น

2) ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ อันได้แก่ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ที่มาซื้อสินค้าในพื้นที่ ข้าราชการและผู้ทำงานสำนักงานที่ทำงานในเขตพื้นที่ท่าพระจันทร์ นักท่องเที่ยว เป็นต้น

โดยพฤติกรรมผู้ใช้บริการของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างนั้น จากการสังเกตภาคสนามและการสอบถาม สามารถแยกพฤติกรรมผู้ใช้บริการได้ต่อไปดังนี้

1) ผู้ที่ใช้เป็นทางผ่าน โดยใช้ท่าพระจันทร์เป็นจุดเปลี่ยนรูปแบบการสัญจรระหว่างเรือกับรถ หรือ รถกับเรือมีตลอดทั้งวัน และจะมีจำนวนมากและแออัดในช่วงเช้าและช่วงเย็น ซึ่งเป็นเวลาเร่งด่วน ส่วนในตอนกลางวันจะมีผู้มาใช้บริการเพื่อมาใช้บริการร้านอาหาร หรือเพื่อเดินทางผ่านไปยังโรงพยาบาลศิริราชอยู่เป็นประจำ

2) นักเรียน - นักศึกษา มีพฤติกรรมคือ การเข้ามาเพื่อศึกษาสถาบันการศึกษา ทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้เวลาทั้งวัน ช่วงกลางวันและเย็นจะใช้บริการร้านอาหาร , ร้านขนมหรือ ร้านหนังสือ อยู่เป็นประจำ

3) ผู้ที่มาซื้อสินค้า เป็นผู้ที่ใช้บริการของท่าพระจันทร์มากที่สุด แต่มักมาเพราะสินค้าพิเศษเฉพาะพื้นที่ท่าพระจันทร์ เช่น เซ้าพระเครื่อง ซ้อยาแผนโบราณ ดัดชุดรับปริญญา ฯลฯ ในวันหนึ่ง ๆ มีผู้มาซื้อสินค้า และใช้บริการของท่าพระจันทร์เป็นจำนวนมาก

4) ข้าราชการและผู้ทำงานสำนักงานที่ทำงานในเขตพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้าง ทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ราชนาวิสิโมสรและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาเพื่อทำงานตามหน้าที่ต่างๆ ช่วงกลางวันและเย็นจะใช้บริการร้านอาหาร , ร้านขนม หรือ ร้านหนังสือ อยู่เป็นประจำ

5) นักท่องเที่ยว มีพฤติกรรมคือ การเข้ามาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางประวัติศาสตร์โดยรอบพื้นที่ เช่น พระบรมมหาราชวัง โรงละครแห่งชาติ ฯลฯ โดยมักไม่ได้เข้ามาใช้บริการพื้นที่ของย่านท่าพระจันทร์ เนื่องจากการขาดแรงจูงใจ แต่ใช้บริการพื้นที่บริเวณท่าช้างที่เป็นท่าเรือท่องเที่ยวขนาดใหญ่มากกว่า (ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , เดือนมกราคม ปีพ.ศ.2541)

3.5) สรุป

พื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างทางด้านกายภาพ จากลักษณะของพื้นที่ที่มีลักษณะแคบยาวทำให้พื้นที่มีความคึกคักและมีกิจกรรมที่หนาแน่นบริเวณด้านหัวและท้าย อันเนื่องมาจากเป็นจุดที่ตั้งของท่าเรือ ซึ่งเป็นจุดชุมทางของการสัญจรสำคัญที่เชื่อมโยงฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรี ดังนั้นการพัฒนาทางด้านกายภาพต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงระบบการคมนาคมที่เชื่อมโยงย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างกับพื้นที่โดยรอบ และในบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งของอาคารสถาปัตยกรรมโบราณแบบยุโรปซึ่งเป็นอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ที่ดินของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างถูกกำหนดโดยความเชื่อมโยงของกิจกรรม และการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่โดยรอบ ด้านฝั่งพระนคร เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตวังท่าพระ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พระบรมมหาราชวัง ฯลฯ ด้านฝั่งธนบุรี เช่น โรงพยาบาลศิริราช สถานีรถไฟบางกอกน้อย ฯลฯ ดังนั้นการพัฒนาทางด้านกายภาพต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงพื้นที่โดยรอบที่ย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงด้วยเช่นกัน และจะเห็นได้ว่ากรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินในย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างส่วนมากจะเป็น

การถือครองพื้นที่แปลงขนาดใหญ่ และเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนราชการ ซึ่งทำให้ค่อนข้างง่ายในการวางแผนพัฒนาในอนาคต

ทางด้านสังคมจะเห็นได้ว่าประชากรของย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมีแนวโน้มที่จะลดลง และมีความหนาแน่นประชากรเบาบาง เนื่องจากการย้ายออกของประชากร ทำให้แนวโน้มในอนาคตของย่านท่าพระจันทร์ท่าช้างคือเป็นบริเวณที่มีการทำงานที่ให้บริการในตอนกลางวัน และเดินทางกลับออกไปในเวลากลางคืน รายได้หลักของพื้นที่มาจากด้านกิจกรรมพาณิชยกรรม เนื่องจากอาชีพรับราชการและนักศึกษาซึ่งเป็นประชากรกลางวันที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความสำคัญ

ทางด้านกิจกรรมจะเห็นได้ว่าย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นย่านการค้าพาณิชยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนโดยรอบในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน เป็นแหล่งให้บริการสินค้าอุปโภคและบริโภคแก่ทั้งคนในพื้นที่คนจากพื้นที่ใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง และคนที่เดินทางผ่านพื้นที่อันเนื่องมาจากการเป็นจุดชุมทางของการสัญจร ทำให้อ่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างมีบทบาทในการเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ โดยมีสินค้าและบริการหลายประเภท ส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทอาหาร ทั้งอาหารสด และอาหารปรุงสำเร็จรูป กิจกรรมอีกประเภทหนึ่งที่เป็นลักษณะเด่นของท่าพระจันทร์ คือ การเช่าพระ โดยย่านท่าพระจันทร์ - ท่าช้างเป็นตลาดพระขนาดใหญ่ และมีขอบเขตการให้บริการกว้างไกลในระดับเมือง